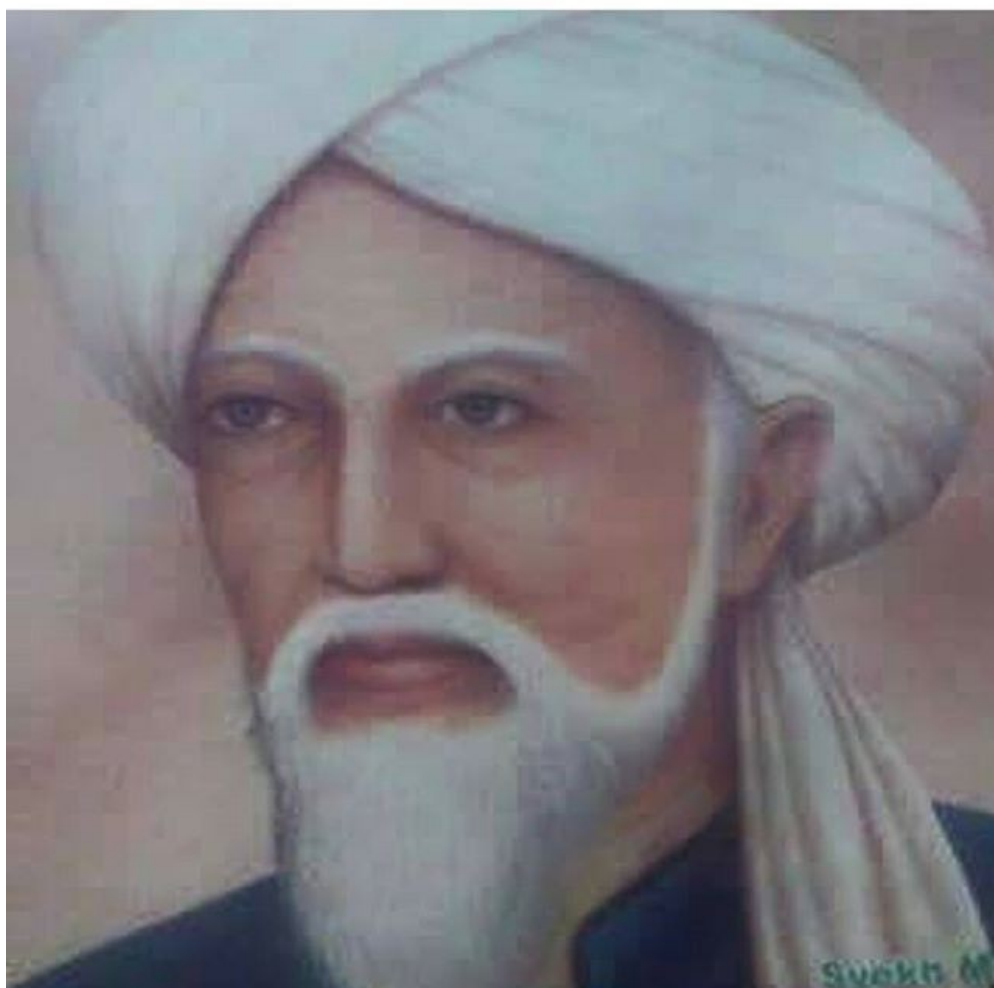

ภาคผนวก

ภาคผนวก (ก)

รูปภาพแผนที่และสถานที่สำคัญ

ภาพที่ 13 รูปถ่ายของชัยคมุฮัมมัดอัรซัด เบ็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย
ที่มา : ผู้วิจัยไปถ่ายรูปที่บ้านของ al-Haj Ahmad Faisal ดาลัมบากร์ อุลู มัรตาปูรา บันญูร์
กาลิมันตัน อินโดนีเซีย 13 January 2018

ภาพที่ 14 ทายาทของชัยคุมุฮัมมัดอาร์ซัด เบ็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์ รุ่นที่ 6
ที่มา : ผู้วิจัย 13 January 2018

ภาพที่ 15 แสดงถึงทายาทของชัยคุมุฮัมมัดอาร์ซัด อัลบันญะรีย์
ที่มา : ผู้วิจัยไปถ่ายรูปที่บ้านของ al-Haj Ahmad Faisal 13 January 2018

ภาพที่ 16 แสดงถึงประตูเข้ามัสยิด (สุสาน) ของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด อัลบันญะรีย์ เกอลัมปายัน มัรตา
ปูรา บ้านญูร์ กาลิมันตัน อินโดนีเซีย
ที่มา : ผู้วิจัย 13 January 2018

ภาพที่ 17 แสดงถึง มัสยิด (สุสาน) ของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด อัลบันญะรีย์ เกอลัมปายัน
ที่มา : ผู้วิจัย 13 January 2018

ภาพที่ 18 مدرسة دينية سلام العلوم โรงเรียนสอนศาสนาของชัยคุมุฮัมมัดอาร์ชดั อัลบันญะรีย์ ตั้งอยู่ที่
 ดาลัมบากร์ อุกู มัรตาปูรา บันญัร กาลิมันตัน อินโดนีเซีย
 ที่มา : ผู้วิจัย 12 January 2018

ภาพที่ 19 Madrasah Diniyyah Sullamul Ulum โรงเรียนสอนศาสนาของชัยคุมุฮัมมัดอาร์ชดั
 อัลบันญะรีย์ ตั้งอยู่ที่ ดาลัมบากร์ อุกู มัรตาปูรา บันญัร กาลิมันตัน อินโดนีเซีย
 ที่มา : ผู้วิจัย 12 January 2018

ภาพที่ 20 มัสยิดอากรุง อัลการอมะฮ์ อยู่ที่มรัตปุรา บ้านญูร์ กาลิมันตัน อินโดนีเซีย
ที่มา : ผู้วิจัย 11 January 2018

ภาพที่ 21 กำลังสัมภาษณ์อิมาม (Ahmad Qamuli bin Abdulmurad) มัสยิดอากรุง อัลการอมะฮ์
อยู่ที่มรัตปุรา บ้านญูร์ กาลิมันตัน อินโดนีเซีย
ที่มา : ผู้วิจัย 11 January 2018

ภาพที่ 22 มัสยิดญามิอ การอมะฮ์ อยู่ที่เกอลัมปายัน มรัตปุรา บ้านญูร์ กาลิมันตัน อินโดนีเซีย
ที่มา : ผู้วิจัย 13 January 2018

ภาพที่ 23 กำลังสัมภาษณ์ทายาทรุ่นที่ 6 ของชัยคุ อิมาม (Rafi'I bin Sanusi bin Hasan)
มัสยิดญามิอ การอมะฮ์ อยู่ที่เกอลัมปายัน มรัตปุรา บ้านญูร์ กาลิมันตัน อินโดนีเซีย
ที่มา : ผู้วิจัย 13 January 2018

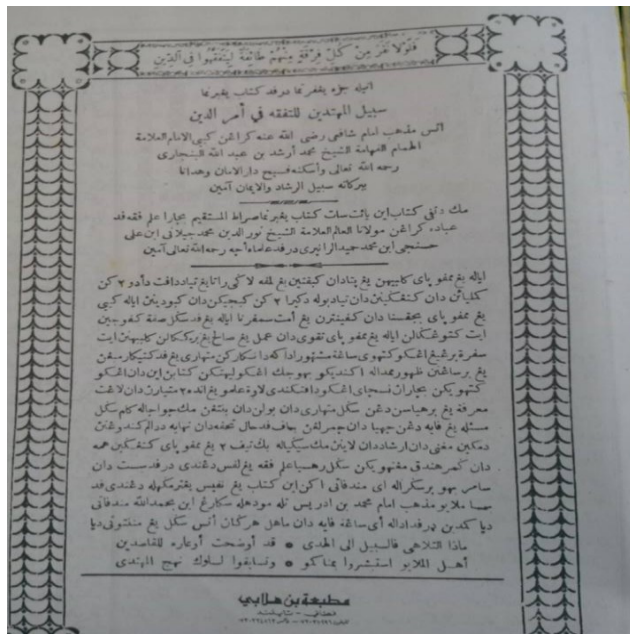
ภาคผนวก (ข)

รูปภาพปกและหนังสือสะบีลุ อัลมุฮตะดีน
ของชัยคุมฮัมมัดอัรซัด อัลบันญะรีย์

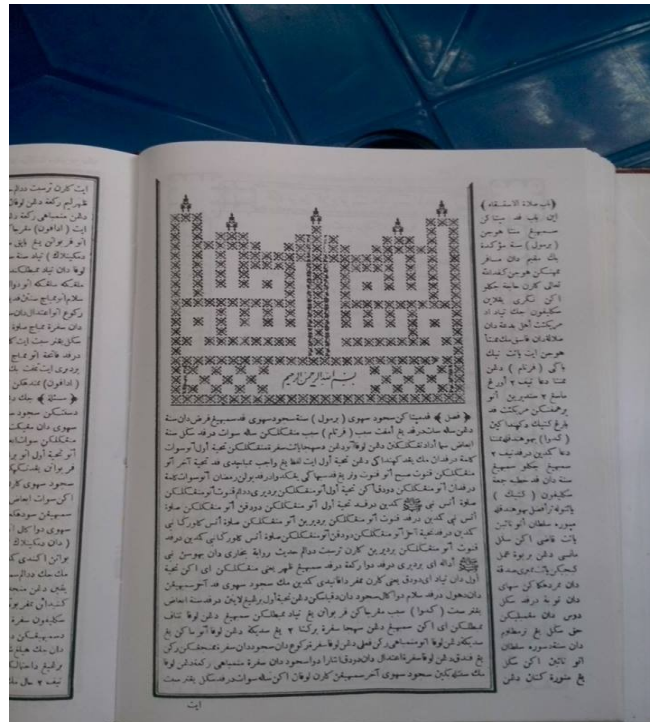
ภาพที่ 24 ภาพปกหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดะติน

ที่มา : ปกนอกของหนังสือหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดะตินฉบับอักษรญาวี (al-Banjārīy, n.d.:1/1)

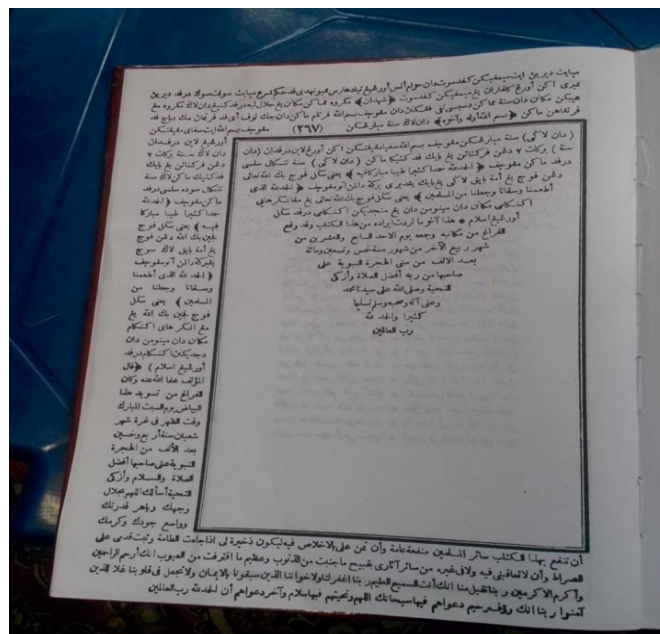

ภาพที่ 25 ภาพหน้าแรกของหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดะตินเล่ม 1

ที่มา : ปกในของหนังสือหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดะตินฉบับอักษรญาวี (al-Banjārīy, n.d.:1/2)

ภาพที่ 26 ภาพหน้าแรกของหนังสือสะปิลู อัลมุฮตะดีนเล่ม 2
 ที่มา : หนังสือหนังสือสะปิลู อัลมุฮตะดีนฉบับอักษรญาวิ (al-Banjārī, n.d.:2/2)

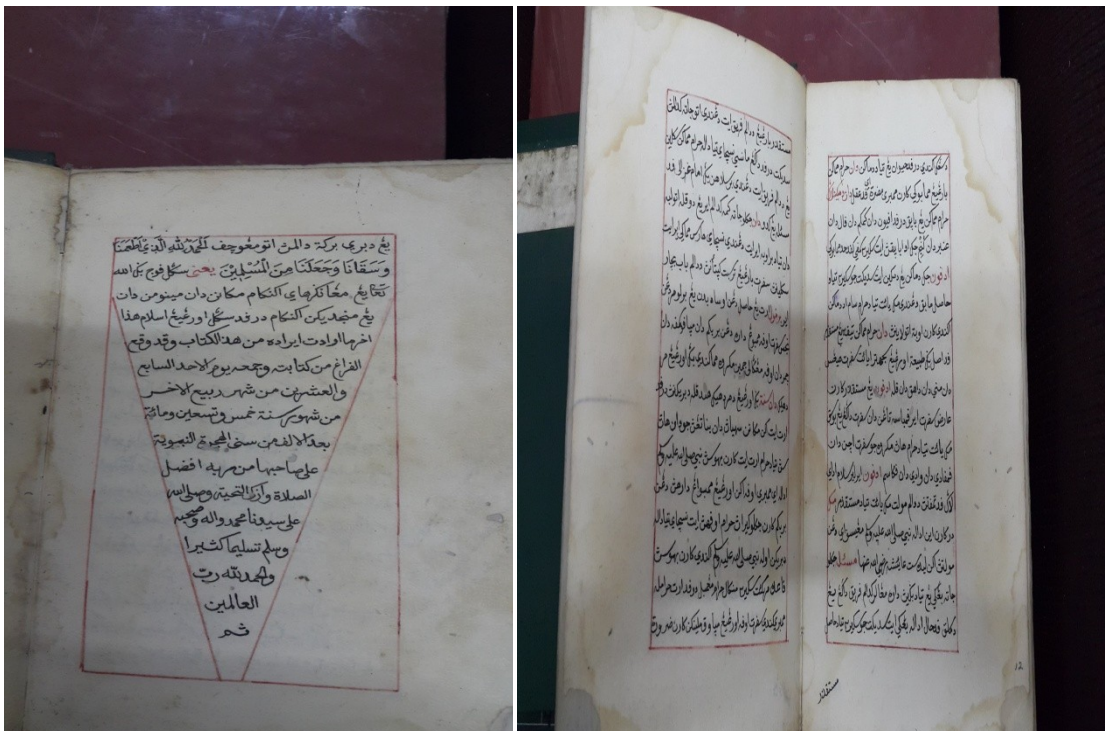

ภาพที่ 27 ภาพหน้าสุดท้ายของหนังสือสะปิลู อัลมุฮตะดีนเล่ม 2
 ที่มา : หนังสือหนังสือสะปิลู อัลมุฮตะดีนฉบับอักษรญาวิ (al-Banjārī, n.d.:2/267)

ภาพที่ 28 กำลังเลือกอ่านหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีนที่เขียนด้วยมือ (Manuscripts)

ที่มา : ผู้วิจัย 13 January 2018

ภาพที่ 29 ตัวอย่างหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีนที่เขียนด้วยมือ (Manuscripts)

ที่มา : ผู้วิจัยไปถ่ายรูปรูปที่บ้านของ al-Haj Ahmad Faisal ดาติมบากร์ ออู มัรตาปูรา บันญัร

กาลิมันตัน อินโดนีเซีย 13 January 2018

ภาคผนวก (ค)

รายชื่อทายาทของชัยคุมฮัมมัดอัรซัด อัลบันญะรีย์ที่ยังมี
ชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

รายชื่อทายาทของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด อัลบันญะรีย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

1. al-Haj Ahmad Faisal bin Irshad Zin bin Muhammad bin Ismai'l bin Ibrahim bin Salih bin Zainuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru besar)
2. Hajjah Mustawah binti Mas'ud bin Muhammad bin Ismai'l bin Ibrahim bin Salih bin Zainuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Ustazah)
3. Rafi'I bin Sanusi bin Hasan bin Abdullah bin Khatib bin Ahmad bin Syhakh Muhammad Arshad al Banjariy (Imam)
4. al-Haj Muhammad Amin Badli bin al-'Arif billah bin al-Haj Muhammad Zaini bin Abdulghani bin Ibrahim bin Salih bin Zainuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
5. al-Haj Ahamad Hanafi Badli bin al-'Arif billah bin al-Haj Muhammad Zaini bin Abdulghani bin Ibrahim bin Salih bin Ahmad bin Muhammad Arshad al Banjariy (Wakil Ra'yat)
6. Ahmad Qamuli bin Abdulmurad bin Muhammad bin Ahmad bin Jamaluddin bin Adnan bin Salman bin Muhammad Arshad al Banjariy (Imam Masjid Martapura)
7. al-Haj Muhammad Wildan bin al-Haj Salman Jalil bin Muhammad bin Ahmad bin Yasin bin Adnan bin Salimin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)
8. al-Haj Muhammad Hatim bin al-Haj Salman Jalil bin Muhammad bin Ismai'l bin Ibrahim bin Sharwani bin Jamaluddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
9. al-Haj Khalil al-Rahman bin al-Haj Salim bin Muhammad bin Abdurrahman bin Jamaluddin bin Muhammad bin Zainuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Kepala Wilayah Banjar)
10. Ahmadi bin Abdulhamid bin Hasan bin Abdullah bin Khatib bin Ahmad bin Syhakh Muhammad Arshad al Banjariy (Bilal)
11. Muhammad Muzani bin Abdurrahman bin al-'Arif billah bin al-Haj Muhammad Zaini bin Abdulghani bin Jamaluddin bin Salih bin Hasanuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mudir sekolah)
12. Abdulhalim bin Zainul Aqli bin Hasan bin Abdullah bin Khatib bin Ahmad bin Syhakh Muhammad Arshad al Banjariy (Khatib)
13. Muhammad Fadlan bin hanafi bin Mas'ud bin Muhammad bin Abdurrahman bin Ibrahim bin Sharwani bin Muhammad bin Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
14. Muhammad Rafi'i bin Muhammad Buhani bin Mas'ud bin Muhammad bin Hasan bin Ibrahim bin Salih bin Zainuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (guru)

15. Muhammad Sha'rani bin Muhammad Mukhlis bin Muhammad bin Hasan bin Yasin bin Adnan bin Abd al-Rahim bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)
16. Muhammad 'Arif bin Sulaiman bin Hasan bin Abdullah bin Khatib bin Abd al-Rahman bin Syhakh Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)
17. Muhammad Nanafi bin Abdulkarim bin Mas'ud bin Muhammad bin al-Haj Sharwani bin Yasin bin Muhammad al-Juhani bin Abu Mas'ud bin Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
18. Abdulmu'id bin Munaili bin al-'Arif billah bin al-Haj Sharwani bin Abdulghani bin Abu Mas'ud bin Salih bin Abu Nu'aim bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
19. Muhammad Shahrani bin Abdullah Sani bin al-'Arif billah bin al-Haj Shahrani 'Arif bin Abdulghani bin Ibrahim bin Muhammad al-Juhani bin Shihabuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
20. Muhammad Saifullah bin Ahmad Kashfuddin bin Muhammad bin al-Haj Sharwani bin Abu Mas'ud bin Abd al-Ghani bin Abd al-Mannan bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)
21. Zainul'ilmu bin Munauar bin Hasan bin Abdullah bin Khatib bin Abu Najib bin Syhakh Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
22. Sibawaih bin Sirajuddin bin Mas'ud bin Muhammad bin Ismai'l bin Nu'aim bin Abd al-Ghani bin Abdullah bin Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
23. Ahmad fauzi bin Muhammad Hamzah bin Muhammad bin Ismai'l bin Ibrahim bin Salih bin Abd al-Rahim bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)
24. Muhammad Yahjuri bin Abdurrahman bin al-'Arif billah bin al-Haj Muhammad Zaini bin Abdulghani bin Nu'aim bin Shihabuddin bin Abdullah bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
25. Sa'idi bin Muhammad As'ad bin al-'Arif billah bin al-Haj Shahrani 'Arif bin Abdulghani bin Ahmad bin Salih bin Mas'ud bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
26. Muhammad Nahdi bin Abdullah bin Mas'ud bin Muhammad bin Ismai'l bin Ahmad bin Shihabuddin bin Najib bin Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
27. Muhammad Ali Sadiqin bin Qashasi bin Muhammad bin Abu Najib bin Ibrahim bin Muhammad bin Abd al-Mannan bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)
28. Hadawi bin Haji 'Aaini bin Hasan bin Abdullah bin Khatib bin Abd al-Rahim bin Syhakh Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
29. Muhammad Yamin bin al-Haj al-'Arif bin al-'Arif billah bin al-Haj Muhammad Nawawi bin Abdulghani bin Shihabuddin bin Muhammad bin Hasanuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)

30. Muhammad Shakran bin Nahdi bin Mas'ud bin Muhammad bin Abu Najib bin Ibrahim bin Abd al-Rahim bin Hasanuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
31. Muhammad Salih bin Bakhtiar bin Muhammad bin Ismai'l bin Shihabuddin bin Salih bin Jamaluddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)
32. Muhammad Salihin bin Nahdi bin Hasan bin Abdullah bin Khatib bin Jamaluddin bin Syhakh Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
33. Muhammad Shauqi bin Rabah bin Salman bin al-Haj Muhammad Nawawi bin Abdulghani bin Muhammad Tayyib bin Abd al-Rahim bin Salimin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
34. Abdushshahid bin Salim Fu'ad bin Salman bin al-Haj Kashf al-Anwar bin Abdulghani bin Ibrahim bin Salih bin Salimin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
35. Mas'ud bin AbdulMurid bin Mas'ud bin Muhammad bin Ismai'l bin Muhammad Tayyib bin Abdulghani bin Salman bin Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
36. Muhammad Hanif bin Shamlan bin Muhammad bin Ismai'l bin As'ad bin Salih bin Salman bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)
37. Ruzqan bin Ahmad Nawawi bin Hasan bin Abdullah bin Khatib bin Abd al-Rahman bin Syhakh Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
38. Hafzan bin Badruzzaman bin Abdullah bin al-Haj Muhammad Zaini bin Abdulghani bin As'ad bin Abdulghani bin Shihabuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
39. Ma'mun bin Ma'mur bin Abdullah bin al-Haj Kashf al-Anwar bin Abdulghani bin Tahhan bin Salih bin Abd al-Rahman bin Muhammad Arshad al Banjariy (Mufti)
40. Halimi bin Ahmad bin Mas'ud bin Abd al-Rahman bin Arshad bin Zainul 'Ilmi bin Salih bin Shihabuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (guru)
41. Maruzi bin Abdulhalim bin Abd al-Rahman bin Ismai'l bin Tahhan bin Shihabuddin bin Zainuddin bin Muhammad Arshad al Banjariy (Guru)

ภาคผนวก (ง)

สารบัญอายุเฮฮึ สารบัญเฮติษและนิพนธ์ต้นฉบับ

สารบัญอายะฮ์อัลกุรอาน

ลำดับ	สุเราะฮ์	อายะฮ์ที่	อายะฮ์	เลขหน้า
1	อัตเตาบะฮ์	28	إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ	110
2	อันนะฮล	98	فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ	103
3	อัน-นิสาฮ์	59	فَإِن تَنَارَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ	5
4	อันนะฮล	43	فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ	4
5	อันนูร	63	فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ	7
6	อาลิอิมรอน	31	قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي	8
7	อัลฟัตฮ	29	كَزَّرَعٍ أُخْرِجَ شَطَأُهُ فَأَزَّرَهُ	36
8	อันนะฮล	44	وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ	1
9	อัลฮิสรอฮ์	70	وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ	110
10	อัลฮัจร	7	وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ	1
11	อัลฮุญร็อต	451, 6	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ	6
12	อัลมุซัหมิล	1-2	يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ قُمِ اللَّيْلَ	110

สารบัญอะติษ

สารบัญตัวบทอะติษ				
ระดับของ อะติษ	ผู้รายงานอะติษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข อะติษ	วรรคแรกของอะติษ
เศาะฮิฮ	อับดุลลอฮ์ เบน อุมัร	120	1	بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะลีเย์ เบน อาบี ฏอลิบ	122	2	مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ
เศาะฮิฮ	อุมมุ สะละมะฮ์	123	3	نَعَمْ إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	124	4	صَبُّوا عَلَيْهِ دُنُوبًا مِنْ مَاءٍ
เศาะฮิฮ	ฮะสัน เบน อะลีเย์	125	5	دَعُ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	127	6	إِذَا اسْتَبَقْتَ أَحَدَكُمْ مِنْ نَوْمِهِ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เบน อุมัร	128	7	إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ فُلْتَيْنِ لَمْ يَحْمِلْ خَبْرَكَ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เบน อุมัร	129	8	إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ فُلْتَيْنِ لَمْ يَحْمِلْ الْحَبْتَ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	129	9	إِذَا وَقَعَ الدُّبَابُ فِي شَرَابِ أَحَدِكُمْ
ฎ.ญิดคััน	อับดุลลอฮ์ เบน อุมัร	130	10	إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ فُلْتَيْنِ بِقِلَالٍ
เศาะฮิฮ	ซุซัยฟะฮ์ เบน อัลยะมาน	131	11	لَوْ تَشْرَبُوا فِي آتِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	132	12	إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءِ أَحَدِكُمْ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	133	13	طَهُورُ إِنَاءِ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ
เศาะฮิฮ	อะบู สะอีด อัลคุดรีเย์	134	14	الْمِسْكُ أَطْيَبُ الطَّيْبِ
เศาะฮิฮ	อับดุลลอฮ์ เบน อับบาส	135	15	إِذَا دُبِعَ الْإِهَابُ فَقَدْ طَهَّرَ
เศาะฮิฮ	อาอิชะฮ์	136	16	طَهُورُ كُلِّ أَدِيمٍ دِبَاعُهُ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	136	17	طَهُورُ إِنَاءِ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَغَ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะลีเย์ เบน อาบี ฏอลิบ	136	18	يُغَسَّلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ
เศาะฮิฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	137	19	إِنْ كَانَ جَامِدًا فَأَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا
ฎะฮะอ์ฟ	อุมมี คัรดาอ์	139	20	رَكَعَتَانِ بِسَوَاكٍ خَيْرٌ مِنْ سَبْعِينَ رَكَعَةً
เศาะฮิฮ	อะบีสุรอยเราะฮ์	139	21	لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ
เมาญูอ	มุอาษะ เบน ญะบัล	140	22	نِعَمَ السُّؤَالُ الرَّئِيسُ مِنْ شَجَرَةِ مُبَارَكَةٍ
เศาะฮิฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	141	23	إِنَّ مِنْ خُصُوصِيَّاتِ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَنَّهُمْ
เศาะฮิฮ	อุมัร เบน อัลคอกฏออบ	142	24	إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	144	25	إِذَا أَمَرْتُمْكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ
เศาะฮิฮ	ญาบิร เบน อับดุลลอฮ์	145	26	أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ

สารบัญตัวบทษะติษ (ต่อ)				
ระดับของ ษะติษ	ผู้รายงานษะติษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข ษะติษ	วรรคแรกของษะติษ
เศาะฮิฮ	อะนัส เป็น มาลิก	146	27	تَوَضَّعُوا بِسْمِ اللَّهِ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะบู สะอีด อัลคุดรีย	147	28	لَا وَضُوءَ لِمَنْ لَمْ يُسَمِّ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	148	29	إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عُرًّا
เศาะฮิฮ	อุกบะฮ์ เป็น อามิร	149	30	أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	151	31	هَكَذَا الْوُضُوءُ فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะลีเย เป็น อาบี ฏอลิบ	152	32	الْعَيْنَانِ وَكَأَنَّ السَّهْمَ فَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ
ฮ.ลิฆอยริฮ	ซัยด เป็น คอลิด	153	33	مَنْ مَسَّ فَرْجَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	155	34	إِذَا أَفْضَى أَحَدُكُمْ بِيَدِهِ إِلَى فَرْجِهِ
เศาะฮิฮ	บุสเราะฮ์ เป็นต ศอฟวาน	155	35	مَنْ مَسَّ ذَكَرًا فَلْيَتَوَضَّأْ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	156	36	لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ
เศาะฮิฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น อับบาส	157	37	الطَّوَافِ بِمَنْزِلَةِ الصَّلَاةِ
เศาะฮิฮ	อัมร เป็น ฮัซม	158	38	لَا يَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا طَاهِرٌ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	159	39	إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	160	40	إِذَا التَّقَى الْحِثَانَانَ
เศาะฮิฮ	อุมมุ สะละมะฮ์	161	41	نَعَمَ إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ
ษะสัน	อาอิชะฮ์	161	42	لَا أَجَلَ الْمَسْجِدِ الْحَائِضِ وَلَا جُنْبٍ
ฎะฮิฟ	อับดุลลอฮ์ เป็น อุมร์	162	43	لَا يَقْرَأُ الْجُنْبُ وَلَا الْحَائِضُ
เศาะฮิฮ	สุชัยพะฮ์ เป็น อัลยะมาน	163	44	جُعِلَتْ لَنَا الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدًا
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	164	45	إِذَا أَمَرْتُمْ بِأَمْرٍ فَأَتَوْا مِنْهُ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น อุมร์	164	46	التَّيْمُمُ ضَرْبَتَانِ: ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะบี ซัร	165	47	الثَّرَابُ كَافِيكَ وَلَوْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ
เศาะฮิฮ	อาอิชะฮ์	166	48	هَذَا شَيْءٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ
เศาะฮิฮ	อะบี สะอีด อัลคุดรีย	169	49	أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ لَمْ تُصَلِّ
เศาะฮิฮ	อาอิชะฮ์	158	50	كُنَّا نُؤْمَرُ بِقِضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا نُؤْمَرُ
เศาะฮิฮ	อะนัส เป็น มาลิก	169	51	فَرَضَ اللَّهُ عَلَى أُمَّتِي لَيْلَةَ الْإِسْرَاءِ
เศาะฮิฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น อับบาส	171	52	أَخْبَرْتُهُمْ أَنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น อับบาส	172	53	أَعْنِي جِبْرَائِيلَ عِنْدَ الْبَيْتِ مَرَّتَيْنِ

สารบัญตัวบทษะดีษ (ต่อ)				
ระดับของ ษะดีษ	ผู้รายงานษะดีษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข ษะดีษ	วรรคแรกของษะดีษ
เศาะฮีย	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	175	54	وَقْتُ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ
เศาะฮีย	อะบู สุรอยเราะฮ์	175	55	مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ العَصْرِ
เศาะฮีย	อะบู สุรอยเราะฮ์	176	56	وَقْتُ العَصْرِ مَا لَمْ تَغْرُبِ الشَّمْسُ
เศาะฮีย	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	177	57	وَقْتُ المَعْرِبِ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّمْسُ
เศาะฮีย	อะบู เกาะตาเดฮ์	178	58	لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ إِذَا التَّفْرِيطُ
เศาะฮีย	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	179	59	وَقْتُ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الفَجْرِ
เศาะฮีย	อะบู สุรอยเราะฮ์	179	60	مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصُّبْحِ
ฮ.ลิกษอยริฮ	อะลีเย์ เป็น อาบี ฎอลิบ	179	61	إِنَّ اللهَ وَتَرْتِجِبُ الوُتْرَ
เศาะฮีย	อิบนุ มัสอูด	180	62	الصَّلَاةُ لِأَوَّلِ وَقْتِهَا
เศาะฮีย	อะบู สุรอยเราะฮ์	181	63	إِذَا اشْتَدَّ الحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ
เศาะฮีย	อะบู สุรอยเราะฮ์	182	64	مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ
เศาะฮีย	อะนัส เป็น มาลิก	183	65	مَنْ نَامَ عَنِ صَلَاةٍ أَوْ نَسِيَهَا فَأَيُّصَلِّهَا
ฮ.ลิกษอยริฮ	ญบัยร เป็น มุฏอิม	184	66	يَا بَنِي عِبْدِ مَنْافٍ لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا
ฮ.ลิกษอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	184	67	مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ
เศาะฮีย	มาลิก เป็น อัลฮุฎัยริฮ	185	68	إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ
ฮ.ลิกษอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น ซัยด	186	69	إِنَّهَا رُؤْيَا حَقٌّ إِنْ شَاءَ اللهُ
ฮ.ลิกษอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น ซัยด	188	70	فَلِلَّهِ الحَمْدُ
เศาะฮีย	อะบู สะอีด อัลคุดรีเย์	188	71	إِنِّي أَرَاكَ تُحِبُّ العَنَمَ وَالبَادِيَةَ
เศาะฮีย	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	189	72	الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ
เศาะฮีย	อับดุลลอฮ์ เป็น อุมัร	190	73	إِنَّ بِلَالًا يُؤَدِّدُ بِلَيْلٍ فَكُلُوا وَاشْرَبُوا
เศาะฮีย	อับดุลลอฮ์ เป็น อุมัร	191	74	يَا بِلَالُ قُمْ فَنادِ
ญะฮะอีย	อับดุลลอฮ์ เป็น อับบาส	192	75	مَنْ أَدَّنَ سَبْعَ سِنِينَ مُحْتَسِبًا
ญ. ญิตดัน	อะบู สุรอยเราะฮ์	193	76	مَنْ أَدَّنَ خَمْسَ صَلَوَاتٍ إِيمَانًا
เศาะฮีย	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	194	77	إِذَا سَعَيْتُمْ المُوَدَّدَ فَمَوْلُوا مِثْلَ مَا
เศาะฮีย	อุมัร เป็น อัลคอฎฏอบ	185	78	وَإِذَا قَالَ حَيٌّ عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ
เมาฎูฮ	-	196	79	صَدَقْتُ وَتَرَزْتُ
ญะฮะอีย	อะบี อุมามะฮ์	197	80	أَقَامَهَا اللهُ وَأَدَامَهَا وَجَعَلَنِي
เศาะฮีย	ญาบิร เป็น อับดุลลอฮ์	198	81	مَنْ قَالَ ذَلِكَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ

สารบัญตัวบทษะดีษ (ต่อ)				
ระดับของ ษะดีษ	ผู้รายงานษะดีษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข ษะดีษ	วรรคแรกของษะดีษ
ฎะฮะอ์ฟ	อะนัส เป็น มาลิก	199	82	الدُّعَاءُ لَا يُرَدُّ بَيْنَ الْأَدَانِ وَالْإِقَامَةِ
เศาะฮิฮ	อัลมุฮำญญิร เป็น กุณฟูษ	200	83	كَرِهْتُ أَنْ أَدُكَّرَ اللَّهُ إِلَّا عَلَى طَهْرٍ
ฎะฮะอ์ฟ	อะบี สุรอยเราะฮ์	200	84	لَا يُؤَدَّنُ إِلَّا مُتَوَضِّئًا
เศาะฮิฮ	อะบु สะอีด อัลคุดรีย	201	85	لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَدِّنِ
เศาะฮิฮ	อะบี มัสอูด	201	86	مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ
ษะลัน	อะลีย เป็น ฆอลอก	202	87	إِذَا فَسَا أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَنْصِرْفْ
เศาะฮิฮ	อาอิษะฮ์	203	88	فَاغْسِلِي عَنَّا الدَّمَ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะนัส	204	89	تَنْزَهُوا عَنِ الْبَوْلِ فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อิบนุ อัมร	205	90	عَوْرَةِ الْمُؤْمِنِ مَا بَيْنَ سُرَّتِهِ وَرُكْبَتَيْهِ
ษะลัน	ญุรฮัด	206	91	عَطَّ فَحَدِّكَ فَإِنَّ الْفُجْحَدَ عَوْرَةٌ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อับบาส	207	92	هَذِهِ الْقَبِيلَةُ
เศาะฮิฮ	มาลิก เป็น อัลสุวัยริฮ	207	93	صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะลีย	208	94	تَحْرِمُهَا التَّكْبِيرُ وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ
เศาะฮิฮ	อะบु สุรอยเราะฮ์	209	95	إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ
เศาะฮิฮ	มาลิก เป็น อัลสุวัยริฮ	210	96	صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي
เศาะฮิฮ	อิมรอน เป็น ฮุศอยน	210	97	مَنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ وَمَنْ صَلَّى
เศาะฮิฮ	อิมรอน เป็น ฮุศอยน	211	98	لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ
เศาะฮิฮ	อะบु สุรอยเราะฮ์	211	99	إِذَا قَالَ الْإِمَامُ غَيْرَ الْمَعْضُوبِ عَلَيْهِمْ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อัลษะลัน เป็น อะลีย	212	100	اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อิบนุ อับบาส	215	101	رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي
ฮ.ลิฆอยริฮ	อิบนุอุมัร	216	102	إِذَا سَجَدْتَ فَمَكِّنْ جَبْهَتَكَ مِنْ
เศาะฮิฮ	คอบบาบ	217	103	أَنْتَهُمْ شَكَّوْا إِلَيْهِ ﷺ حَرَّ الرَّمْضَاءِ
เศาะฮิฮ	อะบु สุรอยเราะฮ์	218	104	أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อับบาส	219	105	أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْضَاءٍ
เศาะฮิฮ	อะบु สุรอยเราะฮ์	223	106	أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ
เศาะฮิฮ	ฆอริก เป็น อัลอะซิม	220	107	رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْفَعْنِي
เศาะฮิฮ	อิบนุ มัสอูด	221	108	لَا تَقُولُوا السَّلَامَ عَلَى اللَّهِ

สารบัญตัวบทษะติษ (ต่อ)				
ระดับของ ษะติษ	ผู้รายงานษะติษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข ษะติษ	วรรคแรกของษะติษ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อับบาส	222	109	التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อับบาส	224	110	التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ سَلَامٌ عَلَيْكَ
เศาะฮิฮ	อะลี	224	111	اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ
เศาะฮิฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	226	112	اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْعَبْرِ
เศาะฮิฮ	อะบี บะกัร	227	113	اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا
ศ.ลิฆอยริฮ	อะนัส	228	114	يَا مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ تَبَّتْ قَلْبِي
ฎ.ญิดตัน	อะบี สุรอยเราะฮ์	229	115	مَا مِنْ دُعَاءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ قَوْلِ
ไม่พบ	อัมร เบ็น ซุอัยบ	230	116	عَمَّمٍ فِي دُعَائِكَ فَإِنَّ بَيْنَ الدُّعَاءِ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะลี	231	117	تَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ
เศาะฮิฮ	ญาบิร เบ็น สะมุเราะฮ์	231	118	السَّلَامُ عَلَيْكُمْ
เศาะฮิฮ	ญาบิร เบ็น สะมุเราะฮ์	232	119	السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ
เมาฎูอ	-	232	120	لَيْسَ لِلْمَرْءِ مِنْ صَلَاتِهِ إِلَّا مَا عَقَلَ
เศาะฮิฮ	เชาบาน	234	121	أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ
เศาะฮิฮ	อาอิชะฮ์	235	122	اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ
เศาะฮิฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	236	123	مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا
เศาะฮิฮ	อะบี สะอีด อัลคุดรี	237	124	اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ
เศาะฮิฮ	มุอาษ	238	125	اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ
เศาะฮิฮ	มุอาวีเยฮ์	239	126	لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
ฎะฮะอ์ฟ	อับดุลลอฮ์ เบ็น มัสอูด	240	127	اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ
เศาะฮิฮ	อะนัส เบ็น มาลิก	241	128	اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْكَسَلِ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	242	129	اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَهْدِ الْبَلَاءِ
เศาะฮิฮ	ซัยด เบ็น ซาบิต	243	130	فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي بُيُوتِكُمْ
ฮ.ลิฆอยริฮ	สับเราะฮ์ อัลญุสนะนี	244	131	اسْتَبْرَأُوا فِي صَلَاتِكُمْ وَلَوْ بِسَهْمٍ
ฎะฮะอ์ฟ	อะบู สุรอยเราะฮ์	245	132	إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ أَمَامَ وَجْهِهِ
เศาะฮิฮ	อะบี สะอีด อัลคุดรี	246	133	إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ
เศาะฮิฮ	อะบู ญุฮัยม	247	134	لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي
เศาะฮิฮ	อะบี สะอีด อัลคุดรี	248	135	إِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ
เศาะฮิฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	249	136	إِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ

สารบัญตัวบทษะดีษ (ต่อ)				
ระดับของ ษะดีษ	ผู้รายงานษะดีษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข ษะดีษ	วรรคแรกของษะดีษ
เศาะฮิฮ	อะนัส เป็น มาลิก	250	137	إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ
เศาะฮิฮ	อะนัส เป็น มาลิก	251	138	الْبُصَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ وَكَفَّارَتُهَا
เศาะฮิฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น มุฆอффัล	252	139	صَلُّوا فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ
เศาะฮิฮ	ญุนดุบ	253	140	لَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ
เศาะฮิฮ	อะบี มัรซัด อัลฆะนะะวี	254	141	لَا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ
เศาะฮิฮ	อะนัส เป็น มาลิก	254	142	مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ
เศาะฮิฮ	อาอิชะฮ์	255	143	أَهْتَنِي أَعْلَامَ هَذِهِ أَذْهَبُوا بِهَا
เศาะฮิฮ	อะบีสะอีด อัลคุดรี	257	144	إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อับบาส	258	145	سَجَدَهَا دَاوُدُ تَوْبَةً وَنَسَّجَهَا
เศาะฮิฮ	อิบนุ อุมัร	259	146	أَنَّهُ ﷺ كَانَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَيَمْرَأُ السُّورَةَ
เศาะฮิฮ	อาอิชะฮ์	259	147	سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ
ศ.ลิฆอยริฮ	อิบนุ อับบาส	261	148	اللَّهُمَّ اكْتُبْ لِي بِهَا عِنْدَكَ أَجْرًا
ญะฮะอียะฮ์	อุมัร	262	149	الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي
ศ.ลิฆอยริฮ	อิบนุอุมัร	263	150	اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا
ญะฮะอียะฮ์	คอริญะฮ์ เป็น ฮุซัฟะฮ์	265	151	إِنَّ اللَّهَ أَمَدُّكُمْ بِصَلَاةٍ
ศ.ลิฆอยริฮ	อะบู อัยยูบ อัลอันศอรีย	266	152	مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِخَمْسٍ فَلْيُفْعَلْ
เศาะฮิฮ	อะบู ฮุร็อยเราะฮ์	267	153	أُوتِرُوا بِخَمْسٍ أَوْ سَبْعٍ أَوْ تِسْعٍ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อุมัร	268	154	اجْعَلُوا آخِرَ صَلَوَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرَا
เศาะฮิฮ	ญาบิร	269	155	مَنْ خَافَ أَنْ لَا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ
ฮะสัน	ญอลก เป็น อะลี	270	156	لَا وَتَرَانِ فِي لَيْلَةٍ
ญะฮะอียะฮ์	อิบนุ อุมัร	270	157	إِنْ صَلَّيْتَ الصُّحَى عَشْرًا
เศาะฮิฮ	อะบู เกาะตาเดฮ์ เป็น ริบอีย	271	158	إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ
เศาะฮิฮ	ญาบิร	272	159	اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ
ศ.ลิฆอยริฮ	อะบี ซัร	274	160	الصَّلَاةُ خَيْرٌ مَوْضِعٍ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อุมัร	276	161	صَلَاةُ اللَّيْلِ مِثْنَى مِثْنَى
เศาะฮิฮ	อะบู ฮุร็อยเราะฮ์	277	162	أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْقَرِيبَةِ
เศาะฮิฮ	ญาบิร	278	163	إِنَّ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ سَاعَةٌ إِجَابَةٌ

สารบัญตัวบทชะดีษ (ต่อ)				
ระดับของชะดีษ	ผู้รายงานชะดีษ	หมายเลขหน้า	หมายเลขชะดีษ	วรรคแรกของชะดีษ
เศาะฮือฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	278	164	صَلَاةُ حَوْفِ اللَّيْلِ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อัมร	279	165	أَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ
เศาะฮือฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	280	166	يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا
ฎะฮะอ์ฟ	อิบนุ อับบาส	282	167	اسْتَعِينُوا بِالْقِيْلُولَةِ عَلَى قِيَامِ اللَّيْلِ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อัมร	283	168	أَمْ أُخْبِرَ أَنَّكَ تَصُومُ النَّهَارَ
เศาะฮือฮ	อะบูสุรอยเราะฮ์	284	169	وَلَا تَخْضُوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อัมร	285	170	يَا عَبْدَ اللَّهِ لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ
เศาะฮือฮ	ญาบิร เบน อับดุลลอฮ์	286	171	إِنَّ فِي اللَّيْلِ سَاعَةً لَا يُؤْفِقُهَا
ฮะสัน	อะบี ค็รดาอ์	286	172	مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي قَرِيْبَةٍ أَوْ بَدْوٍ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อุมัร	287	173	صَلَاةُ الْجُمُعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ
เศาะฮือฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	288	174	لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ بِالصَّلَاةِ وَتُعَامَ
เศาะฮือฮ	ชัยค เบน ซาบิต	289	175	أَفْضَلُ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อุมัร	289	176	لَا تَمْنَعُوا نِسَاءَكُمْ الْمَسَاجِدَ
เศาะฮือฮ	อุบัย เบน กะออบ	290	177	صَلَاةُ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَرْكَى
เศาะฮือฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	291	178	إِذَا أَمَّ أَحَدُكُمْ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفْ
ฮะสัน	ญอลก เบน อะลีฮ์	292	179	لَا وَتِرَانٍ فِي لَيْلَةٍ
เศาะฮือฮ	อะนัส เบน มาลิก	293	180	إِذَا حَضَرَ الْعِشَاءُ وَأُفِيْمَتِ الصَّلَاةُ
เศาะฮือฮ	อะอิชะฮ์	293	181	لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ
เศาะฮือฮ	อะบา มุสา	294	182	إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ كُتِبَ لَهُ
เศาะฮือฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	295	183	إِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا
เมาฎูอ	อะนัส เบน มาลิก	296	184	مَنْ قَرَأَ عَقَبَ سَلَامِهِ مِنَ الْجُمُعَةِ
ฎ. ญิดตัน	อะบู อุมามะฮ์	297	185	مَنْ أَحْيَا لَيْلَتِي الْعِيدَيْنِ أَحْيَا اللَّهَ
ไม่พบ	อิบนุ อุมัร	298	186	اللَّهُمَّ اسْتَقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا هَنِيئًا
ศ. ลีฆอยริฮ	มุอาซ เบน ญะบัล	300	187	مَنْ كَانَ آخِرَ كَلَامِهِ فِي الدُّنْيَا
เศาะฮือฮ	อะบู สุรอยเราะฮ์	301	188	السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ
เศาะฮือฮ	บุรอยดะฮ์	302	189	السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
ฎ. ญิดตัน	อาอิชะฮ์	303	190	اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُمْ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อุมัร	304	191	نُبِيِّ الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ

สารบัญตัวบทอะดีษ (ต่อ)				
ระดับของ อะดีษ	ผู้รายงานอะดีษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข อะดีษ	วรรคแรกของอะดีษ
ศ.ลิฆอยริฮฺ	อิบนุ อุมัร	304	192	كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَفُوتُ
เศาะฮิฮฺ	อะบู สุรอยเราะฮฺ	305	193	مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ
เศาะฮิฮฺ	อิบนุ อุมัร	306	194	نُبِيِّ الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ
เศาะฮิฮฺ	อะบูสุรอยเราะฮฺ	307	195	صَوْمُوا لِرُؤُوسِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤُوسِهِ
อะฮฺมัด	อิบนุ อุมัร	308	196	أَحْبَرْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَنِّي رَأَيْتُ الْمَلَائِكَةَ
ศ.ลิฆอยริฮฺ	ฮัฟเศาะฮฺ	308	197	مَنْ لَمْ يُبَيِّتِ الصِّيَامَ قَبْلَ الْفَجْرِ
เศาะฮิฮฺ	อาอิชะฮฺ	309	198	هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عَدَاءٍ
ศ.ลิฆอยริฮฺ	อะบู สุรอยเราะฮฺ	310	199	مَنْ ذَرَعَهُ الْفَيْءُ فَلَيْسَ عَلَيْهِ
เศาะฮิฮฺ	อะบู สุรอยเราะฮฺ	311	200	مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ، فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ
เศาะฮิฮฺ	อัมมาร เบน ยาลิร	312	201	مَنْ صَامَ يَوْمَ الشَّنْكِ فَقَدْ
เศาะฮิฮฺ	อะบี สุรอยเราะฮฺ	313	202	لَا تَقْدَمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ
ศ.ลิฆอยริฮฺ	อะบี สุรอยเราะฮฺ	314	203	إِذَا انْتَصَفَ شَعْبَانُ فَلَا تَصُومُوا
เศาะฮิฮฺ	อะนัส เบน มาลิก	314	204	تَسْحَرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَاتًا
ญะฮิรียะฮฺ	อิบนุ อับบาส	315	205	اسْتَعِينُوا بِطَعَامِ السَّحْرِ عَلَى صِيَامِ
ศ.ลิฆอยริฮฺ	อิบนุ อัมร	316	206	تَسْحَرُوا وَلَوْ بِجُرْعَةِ مَاءٍ
ศ.ลิฆอยริฮฺ	อะบี สุรอยเราะฮฺ	317	207	نِعْمَ سَحُورُ الْمُؤْمِنِ التَّمْرُ
ศ.ลิฆอยริฮฺ	อะบี ซัร	317	208	لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا
เศาะฮิฮฺ	ซัยด เบน ซาบิต	319	209	تَسْحَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
เศาะฮิฮฺ	อะฮฺมัด เบน อะลี	320	210	دَعُ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ
เศาะฮิฮฺ	สะฮัล เบน สะฮัล อัศศาดิยฺ	320	211	لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ
เศาะฮิฮฺ	ซัยด เบน คอลิด อัลญะฮะนี	320	212	مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ
ญะฮิรียะฮฺ	อะบี สุรอยเราะฮฺ	321	213	مَنْ أَصْبَحَ جُنْبًا فَلَا صَوْمَ لَهُ
เศาะฮิฮฺ	อะบีสุรอยเราะฮฺ	323	214	مَنْ لَمْ يَدْعُ قَوْلَ الرَّؤُوفِ وَالْعَمَلِ بِهِ
เศาะฮิฮฺ	อะบี สุรอยเราะฮฺ	324	215	الصِّيَامِ حُنَّةً فَإِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ
เศาะฮิฮฺ	อะบี สุรอยเราะฮฺ	325	216	حَلُوفٍ فَمِ الصَّائِمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
เศาะฮิฮฺ	อะบี สุรอยเราะฮฺ	326	217	مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا
เศาะฮิฮฺ	อาอิชะฮฺ	327	218	مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ

สารบัญตัวบทอะดีษ (ต่อ)				
ระดับของอะดีษ	ผู้รายงานอะดีษ	หมายเลขหน้า	หมายเลขอะดีษ	วรรคแรกของอะดีษ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อับบาส	327	219	صَوْمِي عَنْ أُمَّكَ
เศาะฮิฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	328	220	جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ
เศาะฮิฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	331	221	كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصَّوْمَ
เศาะฮิฮ	อะบีสะอีด อัลคุดรี	332	222	مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
เศาะฮิฮ	อะบี เกาะตาดะฮ์	332	223	صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ، اخْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ
เศาะฮิฮ	อะบี เกาะตาดะฮ์	333	224	وَصِيَامُ عَاشُورَاءَ اخْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อับบาส	333	225	لَكِنَّ بَقِيَّةَ إِلَى قَابِلٍ لِأَصُومَنَّ
เศาะฮิฮ	อะบีอัยยูบ อัลอันศอรีย์	334	226	مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، ثُمَّ اتَّبَعَهُ بِسِتِّ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อุสามะฮ์ เป็น ซัยด	335	227	إِنَّمَا يُعْرَضَ فِيهِمَا الْأَعْمَالُ
เศาะฮิฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	336	228	لَا يُصْمُ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ
เศาะฮิฮ	อะบี มูซา	337	229	مَنْ صَامَ الدَّهْرَ ضَبَّيْتُ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อัมร	338	230	لَا صَامَ مِنْ صَامِ الْأَبَدِ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อัมร	339	231	أَفْضَلُ الصِّيَامِ صِيَامُ دَاوُدَ
ศ.ลิฆอยริฮ	อุมมิ ฮานือ	339	232	الصَّائِمُ الْمُتَطَوِّعُ أَمِيرُ نَفْسِهِ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อัมร	340	233	نَبِيُّ الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ
ฎะฮิฟ	อาอิชะฮ์	340	234	هَلْ عَلَى النِّسَاءِ جِهَادٌ
ศ.ลิฆอยริฮ	อะบี สุรอยเราะฮ์	341	235	لَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ بَرِيدًا
เศาะฮิฮ	อาอิชะฮ์	343	236	مَنْ أَرَادَ مِنْكُمْ أَنْ يُهْلَ بِحَجٍّ
ศ.ลิฆอยริฮ	อิบนุ อับบาส	344	237	الْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ
เศาะฮิฮ	อิบนุ อุมร	345	238	لِيُحْرَمَ أَحَدُكُمْ فِي إِزَارٍ وَرِدَائٍ وَنَعْلَيْنِ
ฎะฮิฟ	อิบนุ ญุรอุญ	346	239	اللَّهُمَّ زِدْ هَذَا النَّبِيَّ تَشْرِيفًا، وَتَعْظِيمًا
ไม่พบ	อัชชาฟีอีย์	347	240	بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ إِيْمَانًا بِكَ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อุมร เป็น อัลคอฎฏอบ	348	241	مَنْ شَعَلَهُ ذَكَرِي عَنْ مَسْأَلَتِي
เศาะฮิฮ	อับดุลเราะฮ์มาน เป็น ยะฮ์มร	350	242	مَنْ أَدْرَكَ عَرَفَةَ قَبْلَ
เศาะฮิฮ	อุรวะฮ์ เป็น มุญอริส	350	243	مَنْ أَتَى عَرَفَةَ قَبْلَ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	351	244	وَحَيَّرُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي
ฮ.ลิฆอยริฮ	อับดุลลอฮ์ เป็น อัมร	353	245	أَفْضَلُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ

สารบัญตัวบทอะดีษ (ต่อ)				
ระดับของ อะดีษ	ผู้รายงานอะดีษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข อะดีษ	วรรคแรกของอะดีษ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อับบาส	353	246	لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ حُلُقٌ إِذَا عَلِيَهُنَّ
อะฮ์ลัน	อิบนุ อับบาส	354	247	اللَّهُ رَبُّكُمْ تُكْبِرُونَ وَمَلَأَهُ أَبْنُكُمْ
ฮ.ลิมอยริฮ	อิบนุ อุมัร	355	248	مَنْ أَحْرَمَ بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อุมัร	356	249	مَنْ كَانَ لَهُ هَدْيٌ فَلْيُهْدِ
ฎ.ญิดัตัน	อุมัร เป็น อัลดกอฎฎอบ	357	250	الْمُحْرَمُ أَشْعَثُ أَغْبَرُ
เศาะฮือฮ	อิบนุ อับบาส	358	251	إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَامٌ بِحُزْمَةٍ
ฎะฮะอ์ฟ	อิบนุ อุมัร	359	252	مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي
ฎะฮะอ์ฟ	อิบนุ อุมัร	359	253	مَنْ جَاءَنِي زَائِرًا لَمْ يَنْرَعْهُ حَاجَةٌ
ฎ.ญิดัตัน	อะบู สุรอยเราะฮ์	360	254	مَنْ صَلَّى عَلَيَّ عِنْدَ قَبْرِي
เมฆาฎ	-	361	255	مَنْ حَجَّ وَلَمْ يَزُرْنِي فَقَدْ خَفَانِي
ฎะฮะอ์ฟ	อะบู สุรอยเราะฮ์	362	256	مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا
ฎะฮะอ์ฟ	อาอิชะฮ์	363	257	مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ يَوْمَ النَّحْرِ
ฎ.ญิดัตัน	อะบู สุรอยเราะฮ์	364	258	عَظَّمُوا صَحَابِيَّكُمْ
ฎะฮะอ์ฟ	อิบนุ อับบาส	365	259	أُمِرْتُ بِالنَّحْرِ وَهُوَ سُنَّةٌ لَكُمْ
ฎะฮะอ์ฟ	อิบนุ อับบาส	365	260	كُتِبَ عَلَيَّ النَّحْرِ
ฎ.ญิดัตัน	อะนัส	366	261	اللَّهُمَّ هَذَا عَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمَّةٍ مُحَمَّدٍ
ฎะฮะอ์ฟ	ญะบ์ร เป็น มุฎอิม	367	262	فِي كُلِّ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ ذَبْحٌ
เศาะฮือฮ	อัลบะรอฮ์	368	263	أَوَّلُ مَا نَبَدْنَا بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا
ฎะฮะอ์ฟ	อะบู สุรอยเราะฮ์	369	264	مَنْ بَاعَ جِلْدَ أَضْحِيَّتِهِ فَلَا أَضْحِيَّةَ لَهُ
เศาะฮือฮ	อุมมิม สะละมะฮ์	340	265	إِذَا رَأَيْتُمْ هِلَالَ ذِي الْحِجَّةِ
ฎะฮะอ์ฟ	อิมรอน เป็น ฮุศอยน	371	266	إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ
ฎะฮะอ์ฟ	สะมุเราะฮ์	372	267	الْعَالَمِ مُرْتَهَنٌ بِعَقِيَّتِهِ
ศ.ลิมอยริฮ	อาอิชะฮ์	373	268	أَمَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَعَقَّ
ฎะฮะอ์ฟ	อะบี อัลดัตตาร์	373	269	إِنَّكُمْ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
ฎะฮะอ์ฟ	มาลิก เป็น กอฮฎอม	374	270	لَوْ طَعَنْتَ فِي فَحْدِهَا لِأَجْرَأَكْ
เศาะฮือฮ	อะดียฺ เป็น ฮาติม	375	271	إِذَا وَجَدْتَ فِيهِ أَنْتَرَّ سَهْمَكَ
ฮ.ลิมอยริฮ	อิบนุ อุมัร	376	272	أُحِلَّتْ لَنَا مَيْتَاتَانِ الْحَوْتُ وَالْحِرَادُ

สารบัญตัวบทฮะดีษ (ต่อ)				
ระดับของ ฮะดีษ	ผู้รายงานฮะดีษ	หมายเลข หน้า	หมายเลข ฮะดีษ	วรรคแรกของฮะดีษ
เศาะฮิฮ	รอฟิอฺ เป็น เคาะดีจญ์	377	273	مَا أَنْهَرَ الدَّمَ، وَذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ
เศาะฮิฮ	อะดียฺ เป็น ฮาติม	378	274	فَإِنْ أَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ
ฮ.ลิฆอยริฮ	อะบี บักร	379	275	أَيُّ لَحْمٍ نَبَتَ مِنْ حَرَامٍ
เศาะฮิฮ	อะบุ สุรอยเราะฮ์	380	276	هُوَ الطَّهْرُ مَاؤُهُ الْحِلُّ مَيْتَتُهُ
เศาะฮิฮ	ญาบิร	381	277	أَبْدًا بِنَفْسِكَ

ตัดรีจัญต์วบทอะติษในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ของชัยคุมุฮัมมัด
อรัซัด เบ็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรี

อับดุรรอฮ์มาน จะปะกียา¹ อับดุลเลาะ การินา²

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา

E-mail : abd_chapakiya@yahoo.co.th

²Ph.D (สาขาอิสลามศึกษา)

E-mail : kabdullah@bunga.pn.psu.ac.th

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ชีวิตประวัติของชัยคุมุฮัมมัดอรัซัด เบ็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรี ศึกษาหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดีน ศึกษาแหล่งที่มา และประเมินสถานภาพของอะติษที่มีอยู่ในหนังสือ สะบีล อัลมุฮตะดีน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบ บันทึกลงและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลใช้ หลักการอนุมูล อะติษ หลักการตัดรีจัญต์ หลักการอัลญูรฮ วะ อัดตะฮอดีล หลักการทางประวัติศาสตร์และหลักการตัจญีฮ ผลการวิจัยพบว่า

1. ชัยคุมุฮัมมัดอรัซัด เบ็น อับดุลลอฮ์อัลบันญะรี เกิดที่ตำบลลูกฆอบัง กาลิมัตัน อินโดนีเซีย เมื่อ ปี ฮ.ศ. 1122 ท่านเริ่มศึกษาศาสนาอิสลามในพระราชวังของกษัตริย์บัน ญูร์เมื่ออายุ 7 ปี ศึกษา ณ นครมักกะฮ์ เป็นเวลา 30 ปี และศึกษา ณ นครมะดีนะฮ์ เป็นเวลา 5 ปี ท่านเป็น อุลละมาฮ์ชาวอินโดนีเซีย คนหนึ่งที่มีผลงานด้านวิชาการมากมาย มีความรู้ ความเชี่ยวชาญวิทยาการ อิสลาม มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้และแต่งตำราเป็นที่ยอมรับของสังคมมุสลิมด้าน อาเก็ดอะฮ์ ฟิกฮ์ ตะเศาะวูฟ และดาราศาสตร์ ท่านเสียชีวิตปี ฮ.ศ. 1227 ณ เมืองบัน ญูร์ กาลิมัตัน อินโดนีเซีย สาเหตุของการแต่งหนังสือเล่มนี้เพราะ กษัตริย์ผู้ปกครองเมืองบัน ญูร์ ได้ขอให้ท่านเขียน หนังสือเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เพื่อแก้ปัญหาสังคม ที่ไม่เข้าใจศาสนา ท่านจึงแต่งหนังสือที่ได้ชื่อว่า สะบีลุลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดีนซึ่งเป็นหนังสือฟิกฮ์ที่เริ่มจากบทว่าด้วย อัญญาฮะฮาระฮย จนถึงบทที่ว่าด้วย อัล-อัญญิมะฮย ภายในเวลา 2 ปี ในการจัดพิมพ์จะรวมหนังสือทั้ง 2 เล่มเป็นเล่ม เดียว เล่มที่ 1 มีจำนวนหน้า 250 หน้า ส่วนเล่มที่ 2 มี 269 หน้า จุดเด่นและความพิเศษของหนังสือ คือเป็นหนังสือเกี่ยวกับบทบัญญัติด้านการภักดีและอิบาดะฮ์ที่เกือบสมบูรณ์ เป็นหนังสือฟิกฮ์ที่มี

หลักฐานจากอัลกุรอานและอัลฮะดีษ เป็นหนังสือที่นักวิชาการศาสนาได้ยกย่องว่าเป็นหนังสือที่ยอ ดเยี่ยมมีค่ามากเป็นพิเศษ

2. แหล่งที่มาของฮะดีษทั้งหมดที่ ปรากฏอยู่ในหนังสือสะบีลุลมุฮตะดีน มาจาก หนังสือชนิดต่างๆ คือ มีการบันทึกอยู่ในหนังสืออัลญะวามิอ ประกอบด้วย เคาเศฮ์ ฮัลลัคอริย และเคาเศฮ์ มุสลิม มีบันทึกอยู่ในหนังสืออัศเคาเศฮฮาฮ ประกอบด้วยเคาเศฮ์ อิบน์ อิบบาน และ เคาเศฮ์ อิบน์ กุซัยมะฮ์ หนังสืออัสนันน์ สุนันอะบู ดาหวุด สุนันอัตติรมิซีย์ สุนัน อันนะสาอีย์ สุนัน อุบูนุ มาญะฮ์ สุนันอัตตาเราะเกอญนีย และอัสนันน์ อัลกุบรอ หนังสืออัลมะसानีด ประกอบด้วย มุสนัด อิมามอะฮมัด มุสนัดอัลบัซซาร มุสนัดอัลฮุมาดีย์ มุสนัดอับดุล เบิน ฮุมาียด มุสนัดอะบี อะวานะฮ์ มุสนัดอะบู ดาหวุด อัลญะยาเลียลีย มุสนัดอะบี ยะฮลา อัลมุศิลีย และมุสนัดฟิรเดาส ของอัดดัยละมีย หนังสืออัลมะอะอิม ประกอบด้วย อัลมุอญิม อัลกะบิร อัลมุอญิม อัลเอาสิฎุ และอัมมุญิม อัศเคาเศฮ์รี ของอัลญะบะรอเนีย หนังสืออัลมุสตัดเราะกาต ประกอบด้วย อัลมุสตัดรีอก อะลา อัศเคาเศฮ์ฮัยน ของอัลอากีม อันนัยสาบูรีย หนังสือมุวัฎฎะอะอาต ประกอบด้วย อัลมุวัฎฎะอะฮ์ ของมา ลิก เบน อะนะส หนังสืออัลมุค็อนนะฟาต ประกอบด้วยมุค็อนนัฟ อับดุลเราะซซซาก และมุค็อนนัฟอิบน์ อะบี ซัยบะฮ์ หนังสืออัลอัญญูซาอ์ ประกอบด้วย ซุอบ อัลอิมาน ของอัลบัยฮะกีย อัลอะดับ อัลมุฟร็อด ของอัลลัคอริย และ อัลฮุญญะฮ์ อัลเอาเลียอาฮ์ ของอะบู นุอัยม

3. ระดับฮะดีษที่เป็นสำนวนอาหรับในหนังสือสะบีลุลมุฮตะดีน มีทั้งหมด 277 ฮะดีษ จากการตัดครีจัญพบว่า มีฮะดีษเคาเศฮ์ฮ์ ลิขาคิตฮิมมีจำนวน 175 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 63.18 ฮะดีษเคาเศฮ์ฮ์ ลิขียอริฮิมมีจำนวน 8 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 2.89 ฮะดีษสะสัน ลิขาคิตฮิมมีจำนวน 9 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 3.25 ฮะดีษสะสันลิขียอริฮิมมีจำนวน 43 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 15.52 ฮะดีษ ฎะอ์ฟมีจำนวน 26 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 9.39 ฮะดีษฎะอ์ฟ ญุดันมีจำนวน 9 ฮะดีษ คิดเป็น ร้อยละ 3.25 ฮะดีษเมาฎอมีจำนวน 5 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 1.81 และฮะดีษที่ผู้วิจัยไม่สามารถ กำหนดระดับได้มีจำนวน 2 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 0.72 ฮะดีษที่อยู่ในข่ายฮะดีษมักบูลมีจำนวน ทั้งหมด 235 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 84.84 และฮะดีษที่อยู่ในข่ายฮะดีษมัรดูดมีจำนวนทั้งหมด 4 2 ฮะดีษ คิดเป็นร้อยละ 15.16

The Takhrīj of Ḥadīth Texts in the Book Sabilu al-Muhtadīn of
Shaykh Muhammad 'Arshad bin Abdullah al-Banjariy

Abdurrohman Chapakiya¹ Abdullah Karena²

¹ Ph.D Candidate, Graduate, Department of Islamic Studies.

E-mail : abd_chapakiya@yahoo.co.th

² Ph.D (Islamic Studies),

E-mail : kabdullah@bunga.pn.psu.ac.th

Department of Islamic Studies.

College of Islamic Studies.

Prince of Songkla University, Pattani Campus.

ABSTRACT

The objectives of this study are to study the biography of Shaykh Muhammad 'Arshad bin 'Abdullah al-Banjariy and to study the general details of the book Sabilu al-Muhtadīn li al-Tafaqquh fi Amri al-Din by studying sources of this book as well as making assessments on the status of ḥadīths mentioned in this book. The data was collected through the research tools of records and interviews, the information was analyzed by using Ulūmul Ḥadīth, Takhrīj, al-Jarh wa Ta'dīl, historical approach and Tarjīh principles. The result of the research found that:

1. Shaykh Muhammad 'Arshad bin Abdullah al-Banjariy was born in Lok Gabang Kalimantan Indonesia on 1122 H. He began studied Islam in the king Banjariy's palace at the age of 7 years old, studied in Makkah city for 30 years and studied at the Madīnah city for 5 years. He is Indonesian scholar, who has knowledge and technical expertise of Islamic science. He has the ability on teaching and writing the Islamic texts on aqidah, fiqh, tasauwuf and astronomy. He died in 1227 H. at Banjar Kalimantan Indonesia. Cause of the author of this book, The main reason of writing the book of Sabilu al-Muhtadīn li al-Tafaqquh fi Amri al-Din was to meet with the king of Banjar city's demand. The king had asked him to write a book about Islam in order to solve the social problems of ignorance in religion. He began the writing of this book on the chapter of al-Tahārah and ended up with the chapter al-At'imah within the period of two years. This book consist of two volumes and they are combined for the sake of publication. Page number of this book contains of 250 pages for the volume I and 269 pages for volume II. The distinctiveness of this book is almost completely highlighted on worship and 'ibadat which are clearly based on the evidence of al-Qur'an and al Ḥadīth. This book is regarded by the Muslim scholar as excellent and valuable Islamic academic document.

2. Sources of all ḥadīths mentioned the book Sabilu al-Muhtadīn are recorded in Jawāmi' books including Ṣaḥīḥ al-Bukhāriy, Ṣaḥīḥ Muslim, Ṣaḥīḥ Ibn Hibbān, Ṣaḥīḥ Ibn Khuzaimah, and al-Sunan books including Sunan Abu Dāwūd, Sunan al-Tirmidhiy, Sunan al-Nasā'iy, Sunan Ibn Mājah, Sunan al-Dār al-Quṭniy and al-Sunan al-Kubrā. The sourced of Ḥadīths are also recorded in al-Masānid books including Musnad Imām Aḥmad, Musnad al-Bazzār, Musnad al-Ḥumaidiy, Musnad abu Awānah, Musnad Abū Dāwūd al-Ṭayālisīy, Musnad Abī Ya'lā al Mūṣiliy and Musnad Firdaus by al-Dailamiy and al-Ma'ājim books including al-Mu'jam al-Kabīr, al-Mu'jam al-Ausaṭ and al-Mu'jam al-Saghīr by al-Ṭabarāniy, Finally, the Ḥadīth

sources are recorded in al-Mustadrakāt books including al-Mustadrak alā al-Ṣaḥīḥain by Ḥākim al-Naisabūriy, al-Muwaṭṭa'āt books including al-Muwaṭṭa' Imām Mālik, al-Muṣannafāt books including Muṣannaf Abd al-Razzāq and Muṣannaf Ibn Abī Shaybah and al-Ajzā' books including Su'b al-'Īmān by al-Baihaqiy, al-Adab al-Mufrad by al-Bukhāriy and al-Ḥuliyah al-'Auliya' by Abū Nu'iam.

3. The amount of ḥadīth included in Sabilu al-Muhtadin is 277. Regarding the level of these ḥadīth, the result of study reveals that there are 175 ḥadīths which are regarded as ḥadīth ṣaḥīḥ (authentic) representing 63.18 percentage, 8 Ḥadīth which are regarded as ḥadīth ṣaḥīḥ lighairihi, (ṣaḥīḥ due to external factors) representing 2.89 percentage, 9 ḥadīth which are regarded as ḥadīth ḥasan (Fair Reports) representing 3.25 percentage, 43 ḥadīths which are regarded as ḥadīth ḥasan lighairihi, (ḥasan due to external factors) representing 15.52 percentage, 26 ḥadīths which are regarded as ḥadīth ḍa'īf (weak) representing 9.39 percentage, 9 ḥadīth which are regarded as ḍa'īf jiddan (Very Weak) representing 3.25 percentage and 5 ḥadīths which are regarded as ḥadīth mawḍū' (the forged reports) representing 1.81 percentage. In addition, the research also find that there 2 ḥadīth which their levels could not be identified representing 0.72 percentage. In a nutshell, there are 235 ḥadīths or 84.84 % of all ḥadīths are categorized in the groups of ḥadīth maqbūl and there are 42 ḥadīths or 15.16% of all ḥadīths are classified in the groups of ḥadīth mardūd.

บทนำ

อะดิษ คือแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามซึ่งเป็นอันดับสองรองลงมาจาก อัลกุรอานและอะดิษกับอัสนุนะฮ์มีความหมายเหมือนกัน (al-Sakhāwī, n.d. : 1/8) ดังนั้นอัสนุนะฮ์จึงมีสองสถานะด้วยกันคือ สถานะที่หนึ่งเป็นการยืนยันในสิ่งที่อัลกุรอานได้บัญญัติไว้ อรรถาธิบายความหมายของอัลกุรอานให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในแง่การปฏิบัติและในแง่อื่นๆ ส่วนสถานะที่สองในฐานะเป็นการกำหนดบทบัญญัติในสิ่งที่อัลกุรอานมิได้บัญญัติไว้ (al-Shāfi‘ī, 2001 : 1/35)

ในยุคแรกๆในสมัยของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ บรรดาเศาะฮาบะฮ์จะรับฟังอะดิษจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ โดยตรงส่วนท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ก็รับวะฮีย์จากอัลลอฮ์โดยตรงหรือมีมลาอิกะฮ์เป็นสื่อกลาง หลังจากที่ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ สิ้นชีวิตบรรดาเศาะฮาบะฮ์ ﷺ ก็ทำการสืบทอดตำแหน่งผู้นำมุสลิมเริ่มจากท่านอะบู บักร อัศคีดีก ต่อมาท่านอุมร์ เป็น อัลค็อฎฏอบ ท่านอุษมาน เบน อัฟฟาน ﷺ ในยุคนี้เองเกิดวิกฤตการณ์อันอัปยศในหน้าประวัติศาสตร์อิสลามเมื่อมีการลอบสังหารท่านอุษมาน ﷺ (เสียชีวิตในปี ฮ.ศ.35) จากเหตุการณ์นั้นทำให้บรรดาเศาะฮาบะฮ์ ﷺ เข้มงวดกวดขันในสายรายงานอะดิษหากพวกเขาเห็นว่าผู้รายงานอะดิษเป็นผู้มีสัจจะมีความรับผิดชอบพวกเขาจะรับอะดิษนั้นหากไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวพวกเขาก็จะปฏิเสธที่จะรับการรายงานของเขา (Muslim, 1996 : 1/84)

ในสมัยเคาะลีฟะฮ์ อุมร์ เบน अबดุลอะซีซ (เสียชีวิต ในปี ฮ.ศ.101) ได้ดำริให้อุละมาอ์มุสลิมที่อยู่ตามหัวเมืองต่างๆทำการรวบรวมอะดิษเนื่องจากเกรงว่าอะดิษจะหายสาบสูญอันเนื่องจากการสิ้นชีวิตของบรรดาผู้ท่องอะดิษและเพิ่มขึ้นของจำนวนอะดิษที่อุปโลกนขึ้นมา ดังนั้นจึงทำให้การรวบรวมอะดิษเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์ในอิญเราะฮ์ศตวรรษที่ 2 และ 3 ซึ่งเป็นยุคทองของการบันทึกและรวบรวมอะดิษ (al- Khair 'Abādīy, 1999 : 24)

ประมาณปลายศตวรรษที่ 3 ต้นศตวรรษที่ 4 มีนักวิชาการอะดิษได้ริเริ่มตัดครีจญ์ เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 6 การตัดครีจญ์มีแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและเป็นไปตามความหมายของการตัดครีจญ์ทางวิชาการอะดิษคือ การระบุที่มาของอะดิษว่าอุละมาอ์อะดิษท่านใดบ้างที่บันทึกอะดิษบทนี้ด้วยสายรายงานพร้อมทั้งระบุระดับของอะดิษว่าเชื่อถือได้เพียงใด

ปัจจุบันนับว่าการตัดครีจญ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาบทบัญญัติอิสลาม นักวิชาการ นักศึกษาและบุคคลทั่วไปต่างให้ความสำคัญในการอ้างอิงที่มาโดยเฉพาะกับอะดิษของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ เนื่องจาก หนังสือและตำราที่ถูกเขียนโดยอุละมาอ์มุสลิมหลายท่านที่ยังไม่ได้รับการวิเคราะห์โดยเฉพาะหนังสือที่มีการอ้างอะดิษของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ไม่ว่าจะเป็นหนังสืออะกีเดฮ์ ฟิกฮฺ ตัฟซีร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชาติมุสลิมในเรื่องนี้มีนักวิชาการอะดิษร่วมสมัยหลายท่านที่อุทิศร่างกายและปัญญาเพื่อการตัดครีจญ์อะดิษเช่นชัยคุ อัลฆุมารีย์ ชัยคุฮัมมาด อัลอันศอริย์ และชัยคุ มุฮัมมัด นาซีรุดดีน อัลอัลบานีย์ เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษาวิชาการที่เกี่ยวข้องกับอะดิษถือว่ามีความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตัดครีจญ์ในแวดวงวิชาการอิสลามศึกษาในประเทศไทยนั้นตัดครีจญ์นี้ถือว่าเป็นศาสตร์ที่ต้องการการ ค้นคว้าอย่างมาก และกว้างขวาง

หนึ่งในบรรดาอุละมาอ์ที่สำคัญของโลกมุสลิมมลายูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ชัยคุมุฮัมมัดอาร์ซัด เป็น อับดุลลอฮ์อัลบันญะรีย์ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาหนังสือของท่าน ทั้งนี้ เนื่องจากท่านเป็นอุละมาอ์ที่มีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่วิทยาการอิสลาม และเป็นผู้หนึ่งที่ วางรากฐานอิสลามศึกษาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะการแต่งและการแปลตำราอิสลามเป็น ภาษามลายูหรือที่เรียกกันว่า กิตาบญาวี (Jawi Literature) ท่านมีผลงานทางวิชาการมากมายเกือบ ครอบคลุมทุกสาขาวิชา เช่น วิชาฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ) อะกีดะฮ์ (หลักการเชื่อมั่น) ตะเศววาฟ (จริยศาสตร์) และดาราศาสตร์ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาหนังสือ สะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ์ ฟิ อัมริดดีนซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับฟิกฮ์ อิบาดัต (บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการประกอบศาสนกิจ) เป็นหนังสือ ทรงคุณค่าที่นักวิชาการและนักศึกษามุสลิมใช้ในการอ้างอิงและใช้ในการเรียนการสอนตามสถาบัน ศึกษาปอเนาะ หรือตามมัสยิดตั้งแต่อดีตจวบปัจจุบัน

โดยทั่วไปแล้วตำราอิสลามที่แต่งเป็นภาษาญาวีโดยอุละมาอ์มลายูในช่วงศตวรรษที่ 19-20 นั้น การนำหลักฐานจากอะดิษของเราะสุลลอฮ์ ﷺ มาอ้างในตำราเหล่านั้นผู้แต่งมักไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสายรายงานและสถานภาพของอะดิษที่นำมาอ้าง ดังนั้นจึงพบว่าในตำราเหล่านั้น มีอะดิษหลายระดับปะปนอยู่ ตั้งแต่อะดิษเศาะฮียะฮ์ จนถึงอะดิษที่ไม่ทราบแหล่งที่มา (Sakat and Abd Aziz, 2001 : 9) สิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อหลายด้านแก่ผู้อ่านที่ไม่มีความชำนาญในการพิสูจน์ ความถูกต้องของอะดิษ ซึ่งผู้อ่านอาจจะยึดติดและถือปฏิบัติตามอะดิษที่เขาได้พบถึงแม้ว่าอะดิษนั้น อยู่ในระดับที่อ่อนแอหรือเป็นอะดิษเมาฎูที่ถูกอุปโลกน์ขึ้นมาก็ตาม

ในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ์ ฟิ อัมริดดีน มีอะดิษของท่าน เราะสุลลอฮ์ ﷺ ทั้งที่เป็นสำนวนอาหรับและสำนวนที่ถอดความเป็นภาษามลายู โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ แต่งมิได้ระบุที่มาและสถานภาพของ อะดิษ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาสถานภาพของอะดิษที่ปรากฏ ในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ์ ฟิ อัมริดดีนของชัยคุมุฮัมมัดอาร์ซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์ด้วยกระบวนการตัดครีจญ์ตามแนวทางที่อุละมาอ์อะดิษได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นหัวข้อวิจัยที่ สำคัญมากสำหรับวิชาการอิสลาม และเท่าที่ผู้วิจัยทราบตำราเล่มนี้ยังไม่มีผู้ใดทำการตัดครีจญ์มาก่อน ผู้วิจัยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะอำนวยประโยชน์เป็นอย่างมากให้กับวิทยาการอิสลามโดยเฉพาะสังคม มุสลิมในประเทศไทย และประเทศที่อยู่ในอาเซียนเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อเพิ่มคุณค่าแก่หนังสือเล่มนี้ และยังเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาหนังสือเล่มนี้ต่อไป

คัมภีร์อัลกุรอาน อัลอะดีษและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คัมภีร์อัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับการตคริจญ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าอายะฮ์ในคัมภีร์อัลกุรอานที่กล่าวถึงการตคริจญ์อะดีษ ปรากฏว่าผู้วิจัยไม่พบว่ามียายะฮ์ใดที่กล่าวถึงการตคริจญ์อะดีษโดยตรง แต่ผู้วิจัยได้พบอายะฮ์ที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสเกี่ยวกับการสืบค้นการตรวจสอบอะดีษ และความยุติธรรมของผู้รายงานอะดีษดังที่พระองค์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا ﴾

(الحجرات بعض من آية 6)

ความว่า “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลายหากคนชั่วนำข่าวใดๆมาแจ้งแก่พวกเจ้าพวกเจ้าก็จงสอบสวนให้แน่ชัด”

(สุเราะฮ์อัลหุญรุตส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 6)

อายะฮ์ดังกล่าวจะชี้ให้เห็นว่าเมื่อมีคนชั่วนำข่าวใดๆมาแจ้งแก่พวกเราเราจะต้องตรวจสอบให้แน่ชัดก่อนที่จะเชื่อในสิ่งเหล่านั้นและอะดีษเป็นสิ่งที่สำคัญในบรรดามุสลิมทั้งหลาย เพราะเป็นแบบอย่างของท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ ที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติตามหากไม่รู้ว่าคุณที่รายงาน อะดีษนั้นเป็นคนอย่างไรเราก็ไม่อาจที่จะเชื่อได้จนกว่าจะกระจ่างชัดว่าผู้รายงานนั้นเป็นคนดีและไว้วางใจได้จึงจะรับอะดีษนั้นมาเป็นหลักฐานในการปฏิบัติตั้งนั้นการตรวจสอบที่จะนำไปสู่ความจริงว่าสิ่งนั้นมาจากท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ จริงๆนั้นจะต้องมีการตรวจสอบดูว่าแหล่งที่มาของข่าวหรืออะดีษมาจากไหนการสืบสายรายงานอะดีษว่าต่อเนื่องกันไหมศึกษาประวัติผู้รายงานอะดีษว่าเป็นคนดีและเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหนและสามารถแยกระหว่างอะดีษเศาะฮิฮ์กับอะดีษฎะอ์ฟด้วยวิธีการเช่นนี้จะต้องผ่านกระบวนการรายงานที่ถูกต้องสามารถให้การยอมรับเป็นอะดีษของท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ มิใช่อะดีษที่ไม่สมควรพาดพิงถึงท่านแล้วนำมาเป็นหลักฐานนับว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักการของอิสลามซึ่งกระบวนการสืบค้นดังกล่าวนี้เรียกว่าการตคริจญ์อะดีษ

อัลอะดีษที่เกี่ยวข้องกับการตคริจญ์

อัลอะดีษเป็นบทบัญญัติที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ส่งให้ท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติตามความประสงค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้นการเผยแพร่อัลอะดีษของท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷻ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมทุกคนดังที่ท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า

((بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً))

ความว่า “จงเผยแพร่จากฉันถึงแม้ว่าหนึ่งอายะฮ์ก็ตาม”

(อะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy, 1422 : 3461)

จากอะดิษข้างต้นจะเห็นได้ว่า การรายงานอะดิษของท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ให้แก่ผู้อื่นเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งสำหรับมุสลิมและมุสลิมะฮฺโดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับอะดิษจะมีความรู้มากหรือน้อยก็ตาม แต่ทว่าผู้ที่มีความรู้มากหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาอะดิษจะมีหน้าที่หนักกว่าคนอื่น

ดังนั้นการที่จะรายงานอะดิษจากท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ จะต้องระมัดระวังเป็นอย่างดีเพื่อไม่ให้ผิดพลาดไปรายงานในสิ่งที่ท่านไม่ได้กล่าวถึงและไม่เคยปฏิบัติมาในชีวิตของท่านดังที่ท่านได้กล่าวถึงบุคคลที่กล่าวพาดพิงถึงท่านโดยที่ท่านมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวว่าเขาผู้นั้นได้เตรียมที่อยู่ให้กับตนเองในวันอาคีเราะฮฺ คือ นรกญะฮันนัมดังที่ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ))

ความว่า “ผู้ใดโกหกต่อฉัน (หมายถึงนำฉันไปแอบอ้าง) เขาจงเตรียมที่นั่งของเขาในไฟนรก”

(อะดิษบันทึกโดย al-Buhkārīy, 1422 : 1291)

จากอะดิษข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่จะกล่าวพาดพิงถึงท่าน เราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ว่าท่านเป็นผู้กระทำ หรือ เป็นผู้กล่าวหรือยอมรับนั้นจะต้องมีการสืบค้นให้ชัดเจนก่อนที่จะกล่าวพาดพิงถึงเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ดังนั้นจากอะดิษนี้เป็นหลักฐานที่สามารถนำมาอ้างถึงในเรื่องการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการตักรีญญ์อะดิษได้เป็นอย่างดี

หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการตักรีญญ์อะดิษมีดังนี้ เช่น

อับดุลลอฮ์เบ็น ยูสุฟ อัลซัยละอียี (‘Abdullāh bin Yusūf al-Zaila’īy, 1997) เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 762 ท่านคืออูลละมาอะดิษที่สังกัดมัชฮับหะนะฟี ท่านได้แต่งหนังสือฉบับ อรรอเยฮ์ (نصب الراية) เป็นหนังสือที่ตักรีญญ์อะดิษที่ปรากฏในหนังสืออัลฮิตายะฮ์ (المهدية) ของท่านอะลีเย เป็น อะบูบักกร อัลมिरฆินานียี (‘Alī bin Abū Bakr al-Mirghinānīy) เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 593 ซึ่งเป็นหนังสือฟิกฮฺ (นิติศาสตร์อิสลาม) ตามมัชฮับหะนะฟี ในหนังสือ ผู้แต่งมีระเบียบการเขียนโดยเรียบเรียงลำดับบทในหนังสือตามหัวข้อวิชาฟิกฮฺทั่วไป ผู้แต่งมิได้เขียนอารัมภบทชี้แจงถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตักรีญญ์ไว้แต่อย่างใด นอกจากผู้แต่งจะทำการตักรีญญ์อะดิษที่มัชฮับ หะนะฟียึดเป็นหลักฐานแล้ว ผู้แต่งยังได้กล่าวถึงอะดิษที่มัชฮับอื่นๆ ที่มีทัศนะต่างกับหะนะฟีอีกด้วย หรือที่เรียกกันว่า อะฮาดีษ อัลคุศุม (أحاديث الخصوم) หมายถึงอะดิษที่เป็นหลักฐานของฝ่ายตรงข้ามหรือมัชฮับอื่นที่เห็นแย้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดครีญ์ฮะดีษมีดังนี้ เช่น

ญีฮาด บุงาตันหยง วิทยานิพนธ์สาขาวิชาอิสลามศึกษา (1988) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาตัดครีญ์ฮะดีษเล่มที่ 3 จากหนังสือขอยาตุลมัคศอด ฟิ ซาวาอีดีล มุสนัด ของอัลฮาฟิซ นูรุดดีน อัลฮัยซามีย์” ผลการวิจัยพบว่า

(1) กล่าวถึงสุนนะฮ์ การรักษาสุนนะฮ์ สถานะของสุนนะฮ์รองจากอัลกุรอาน และสุนนะฮ์อยู่เคียงข้างอัลกุรอานมาตลอดนับตั้งแต่เริ่มแรกของอิสลาม

(2) กล่าวถึงประวัติของท่านอิมาม อะฮมัด เป็น ฮันบัล พูดถึงมุสนัดของท่านว่า มุสนัดอิมามอะฮมัดที่อยู่ในมือของเราตอนนี้ ไม่ใช่เป็นการรายงานของอิมามอะฮมัดเพียงผู้เดียว แต่เป็นฮะดีษที่รายงานโดย บุตรชายของท่านชื่อ अबดุลลอฮ์และ อาบู บากร์ อัล-กอดีอีย

(3) กล่าวถึงประวัติของท่าน อัล-ฮาฟิซ นูรุดดีน อัล-ฮัยซามีย์ โดยกล่าวถึง ชื่อเต็ม ชื่อสายและต้นตระกูลของท่าน วันเดือนปี เกิด และวันเดือนปีที่ท่านเสียชีวิต การศึกษา คณาจารย์ สาธุศิษย์ งานเขียน ความกล้าหาญในการท่องจำ มารยาท และความเป็นผู้นำของท่านในความรู้เกี่ยวกับฮะดีษ

(4) กล่าวถึงหนังสือขอยาตุลมัคศอด ฟิ ซาวาอีดีล มุสนัด ทำความรู้จักกับหนังสือดังกล่าว โดยกล่าวถึงหลักการเขียนของท่าน อัล-ฮาฟิซ นูรุดดีน อัล-ฮัยซามีย์ และการยืนยันหนังสือเป็นของผู้แต่ง กล่าวถึงการตีพิมพ์ของหนังสือดังกล่าวคือ อัลอัศกันดารียะห์ อัลตุรกียะห์ และ อัลมักริบียะห์

(5) มีการตัดครีญ์ฮะดีษทั้งหมด 10 บท โดยเริ่มจากบทฎิฮาด จนถึงท้ายเล่มบท อัลมานากิบ ซึ่งได้ศึกษาเนื้อหาฮะดีษ ศึกษาผู้รายงานฮะดีษ สภาพภาพของฮะดีษและได้ชี้แจงเกี่ยวกับฮะดีษ ขอรืบด้วย ส่วนฮะดีษที่ทำการตัดครีญ์ทั้งหมดมีจำนวน 1328 ฮะดีษ แบ่งออกเป็นฮะดีษเศาะฮือลียาตุฮีมียะฮ์มีจำนวน 213 ฮะดีษ ฮะดีษเศาะฮือลียอัยริฮ์ 145 ฮะดีษ ฮะดีษหะสันลียาตุฮีมียะฮ์มีจำนวน 93 ฮะดีษ ฮะดีษหะสันลียอัยริฮ์ 612 ฮะดีษ ฮะดีษฎะอียะฮ์มีจำนวน 254 ฮะดีษ ฮะดีษฎะอียะฮ์ ญิดตัน มีจำนวน 8 ฮะดีษ ฮะดีษเมฆูอ มีจำนวน 3 ฮะดีษ และมีฮะดีษที่อยู่ในระดับมุตาวัตอิร 7 ฮะดีษด้วยกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถยืนยันว่าวิจัยเรื่องการตัดครีญ์ตัวบทฮะดีษในหนังสือสะบิล อัลมุฮตะดีน ของชัยคุมุฮัมมัดฮ์อัรซัด เป็น अबดุลลอฮ์อัลบันญะรียะฮ์มีความแตกต่างกับงานวิจัยที่ได้กล่าวข้างต้นในหลายด้านด้วยกัน อาทิเช่น เอกสารวิจัยและผลการวิจัยซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการตัดครีญ์ฮะดีษในหนังสือต่างๆดังที่ได้กล่าวมา แต่ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีใครตรวจสอบวิเคราะห์หลักฐานในหนังสือที่แต่งโดยชัยคุมุฮัมมัดฮ์อัรซัดเป็น अबดุลลอฮ์อัลบันญะรียะฮ์ด้วยกระบวนการตัดครีญ์ตามหลักวิชาการดังที่อุละมาฮ์ฮะดีษได้วางกฎเกณฑ์ไว้ แต่อาจจะเหมือนด้านความรู้เกี่ยวกับตัดครีญ์และแนวทางตัดครีญ์ฮะดีษเท่านั้น

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการเพิ่มเติมในด้านนี้ โดยยึดหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดินเป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับหนังสือเล่มนี้และเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงที่จะนำไปสู่การปฏิบัติศาสนกิจอย่างถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1 เพื่อศึกษาชีวประวัติของชัยคุมุฮัมมัดอรัซด์ เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์และรายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดิน
- 2 เพื่อศึกษาแหล่งที่มาของฮะดีษที่มีอยู่ในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดินของชัยคุมุฮัมมัดอรัซด์ เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์
- 3 เพื่อประเมินสถานภาพของฮะดีษที่มีอยู่ในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมรี อัลดีนของชัยคุมุฮัมมัดอรัซด์เป็น อับดุลลอฮ์อัลบันญะรีย์

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

- 1 จะได้ทราบถึงชีวประวัติของชัยคุมุฮัมมัดอรัซด์เป็นอับดุลลอฮ์อัลบันญะรีย์และรายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดิน
- 2 จะได้ทราบถึงแหล่งที่มาของฮะดีษที่มีอยู่ในหนังสือ สะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมรี อัลดีนของชัยคุมุฮัมมัดอรัซด์เป็นอับดุลลอฮ์อัลบันญะรีย์
- 3 จะได้ทราบสถานภาพของฮะดีษและสามารถแยกแยะฮะดีษที่ถูกนำมาอ้างอิงในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดินของชัยคุมุฮัมมัดอรัซด์ เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์ ว่าฮะดีษบทใดเศาะฮีย ฮะดีษบทใดฎะอีย และฮะดีษบทใดเมาฎู
- 4 สามารถนำไปใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา และสำหรับนักวิชาการมุสลิม ต่อหนังสือ สะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดิน หรือใช้เป็นแนวทางในการตัดทอนที่ปรากฏในหนังสืออื่นๆ ในโอกาสต่อไป
- 5 สามารถเพิ่มประสบการณ์และความรู้ด้านวิจัยตัดทอนให้กับผู้วิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาคือตำราอรรถศาสตร์เฉพาะ ที่มีอยู่ในหนังสือสะปิลุ อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮฟี อัมริตดินของชัยคุมุฮัมมัดอ์รซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์ ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1.5.1 ด้านเนื้อหาโดยแยกศึกษาออกเป็น

1.5.1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการอรรถศาสตร์

1.5.1.2 ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของชัยคุมุฮัมมัดอ์รซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์ และรายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือสะปิลุ อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮฟี อัมริตดิน

1.5.2 ด้านอรรถศาสตร์

อะดีษที่จะศึกษาวิเคราะห์ได้แก่อะดีษที่มีอยู่ในหนังสือสะปิลุ อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮฟี อัมริตดินของชัยคุมุฮัมมัดอ์รซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์โดยผู้วิจัยจะอรรถศาสตร์เฉพาะอะดีษ มัรฟูอ์ (ที่สามารถพาดพิงถึงท่านนะบีมุฮัมมัด) ﷺ ทั้งด้านคำพูด การกระทำ และการยอมรับ ที่เป็นสำนวนภาษาอาหรับและแปลความหมายเป็นภาษามลายูเท่านั้น

1.5.3 จำนวนอะดีษที่จะอรรถศาสตร์

อะดีษในหนังสือสะปิลุอัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮฟี อัมริตดินที่ต้องการอรรถศาสตร์มีจำนวนทั้งสิ้น 354 อะดีษโดยแยกออกเป็น 2 เล่มมีดังนี้

1.5.3.1 เล่มที่ 1 มีจำนวนทั้งหมด 201

1.5.3.2 เล่มที่ 2 มีจำนวนทั้งหมด 153

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลเอกสาร และแบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติของผู้แต่งหนังสือเล่มนี้และใช้วิธีวิทยาการวิจัยทางการอรรถศาสตร์อะดีษ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ คัดลอกอะดีษจากหนังสือดังกล่าว พร้อมทั้งกำกับหมายเลขของอะดีษ หมายเลขหน้าและบรรทัดตามหนังสือที่ปรากฏอะดีษ ค้นหาแหล่งที่มาจากหนังสือคู่มือค้นหาอะดีษ หนังสือสารบัญอะดีษ และโปรแกรม CD Rom ต่างๆ ตรวจสอบสถานภาพจากคำตัดสินของบรรดาอุละมาอ์อะดีษ โดยยึดทัศนะของอุละมาอ์อะดีษสายกลาง (มุตะดีลีน) สำหรับการจัดกระทำข้อมูลจาก การวิเคราะห์ข้อมูลสายรายงานและการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของอะดีษนั้น ผู้วิจัยได้นำมารวบรวมและจำแนกประเภทเป็นหมวดหมู่

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยด้านตัดศร็จญ์ฮะดีษ

การตัดศร็จญ์ฮะดีษหมายถึงการชี้แจงที่มาของฮะดีษว่ามีผู้ใดบ้างในหมู่ันักอุละมาอ์ฮะดีษที่ได้บันทึกไว้ในตำราฮะดีษของตนสืบสายรายงานอื่นของฮะดีษตลอดจนการศึกษาประวัติผู้รายงานฮะดีษและการวินิจฉัยเพื่อกำหนดสถานะหรือระดับของฮะดีษนั้นๆ

วิธีการตัดศร็จญ์ฮะดีษนั้นมีหลายวิธี ส่วนวิธีที่นิยมมี 4 วิธีคือ

1. ตัดศร็จญ์ฮะดีษโดยพิจารณาจากสายรายงาน
2. ตัดศร็จญ์ฮะดีษโดยพิจารณาจากสำนวนหรือคำสำคัญ
3. ตัดศร็จญ์ฮะดีษโดยพิจารณาจากเนื้อเรื่องและความหมายของฮะดีษ
4. ตัดศร็จญ์ฮะดีษโดยพิจารณาจากสภาพทั่วไปทั้งสายรายงานและสำนวน

ผลการวิจัยด้านชีวประวัติของชัยคมุฮัมมัดอ์รซัด อัลบันญะรีย

ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้คือ ชัยคมุฮัมมัดอ์รซัดมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัดอ์รซัด เป็น อับดุลลอฮ์ เป็น อับดุลเราะฮมาน อัลบันญะรีย เป็น สัยยิด อาบูบักร์ เป็น สัยยิดอับดุลลอฮ์อัลอัยดรุส เป็น สัยยิดอาบูบักร์ อัลสักรอน เป็น สัยยิดอับดุลเราะฮมาน อัลสากอฟ เป็น สัยยิด มุฮัมมัด เมลา อัดดาวิละฮ์ อัลอัยดรุส ส่วน มารดาของท่านคือ นางสีตีอามีนะฮ์ ท่านเกิดในวันพฤหัสบดี 15 ซอฟร ปีฮ.ศ 1122 ตรงกับวันที่ 19 เดือน มีนาคม ปีค.ศ 1710 ที่ตำบล ลูกฆอบัง บันญูร์ เกาะบรูเนียว หรือ กาลีมาตัน อินโดนีเซียซึ่งท่านเป็นบุตรคนแรกจากครอบครัวที่เคร่งครัดในศาสนาอิสลาม ท่านมีภรรยา 11 ท่านมีบุตรด้วยกันทั้งหมด 30 คน และมีทายาทที่เป็นอุละมาอ์ในสมัยต่อมามากมาย

ชัยคมุฮัมมัดอ์รซัดได้ใช้เวลาศึกษาอยู่ในนครมักกะฮ์กับอุละมาอ์ผู้รู้ และนักวิชาการมุสลิมที่โด่งดังยาวนานถึง 30 ปี ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากและสถานที่สุดท้ายที่ท่านได้ไปศึกษาหาความรู้คือนครอัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาเราะฮ์ ท่านใช้เวลาในการแสวงหาความรู้ที่นั่นเป็นเวลาทั้งหมด 5 ปี

ชัยคมุฮัมมัดอ์รซัด เป็น อับดุลลอฮ์อัลบันญะรียเป็นอุละมาอ์ที่สำคัญของโลกมุสลิมมลายู ท่านเป็นอุละมาอ์ที่มีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่วิทยาการอิสลาม และเป็นผู้หนึ่งทีวางรากฐานอิสลามศึกษาในประเทศอินโดนีเซียและภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะการแต่งและการแปลตำราอิสลามเป็นภาษามลายูหรือที่เรียกกันว่า กิตาบบัญญาวี (Jawi Literature) ท่านมีผลงานทางวิชาการ ทีโดดเด่นทั้งหมด 17 เล่มและมีอีก มากมายที่เป็นภาษามลายูและภาษาอาหรับเกือบครอบคลุมทุกสาขาวิชา เช่น วิชาฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ) อะกีดะฮ์ (หลักการเชื่อมั่น) ตะเศาฎุฟ (จริยศาสตร์) ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ชัยคุมฮัมมัดอัครซัด กลับมาเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามในบ้านเกิดของท่านที่บันญูร์ ให้แก่ปวงชนทั่วไป จึงทำให้มีผู้คนมาศึกษากันมากมาย จนทำให้กษัตริย์เมืองบันญูร์ก็ได้ศึกษากับท่านเหมือนกัน ซึ่งไม่เป็นที่แปลกสำหรับกษัตริย์เมือง บันญูร์นั้น ได้ปกครองบ้านเมืองอย่างยุติธรรมและสงบสุข เพราะท่านได้ศึกษาศาสนาอิสลามกับชัยคุมฮัมมัดอัครซัด อัลบันญูรีย์

ชัยคุมฮัมมัดอัครซัดได้เสียชีวิตที่เมือง บันญูร์ ใน 6 เชาวาล ปี ฮ.ศ 1227 ตรงกับ 3 ตุลาคม ปี ค.ศ 1812 อายุของท่านคือ 105 ปี สุสานของท่านอยู่ที่เมืองบันญูร์

ผลการวิจัยด้านหนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน

สาเหตุของการแต่งหนังสือเล่มนี้เพราะกษัตริย์ผู้ปกครองเมืองบันญูร์ ได้ขอให้ท่านเขียนหนังสือเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เพื่อแก้ปัญหาสังคม ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดจุดประกายในความคิดของท่านจึงทำให้ท่านได้ค้นหารวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับฟิกฮอ์บาตอะฮฺจากหนังสือฟิกฮอ์ที่แต่งโดยนักวิชาการรุ่นหลังๆ ในมัชฮับอัชชาฟีอีย์หรือที่เรียกกันว่าชาฟีอียะฮ์เช่น ชัรฮ มันฮัจของชัยคุฮาการียา อัล-อันศอริยฺ และ มุขนิยฺของชัยคุเคาะฎี บ ชัรบีนิยฺ เป็นต้นสุดท้ายกลายเป็นหนังสือที่ได้ชื่อว่า สะบีลุลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮอ์ ฟิ อัมริดดีน ซึ่งเป็นหนังสือฟิกฮอ์ที่เริ่มจากบทว่าด้วย อกุฎฎะฮฺฮฺเราะฮ์ (ความสะอาด) จนถึงบทสุดท้ายจากหนังสือ คือบทที่ว่าด้วย อัล-อกุฎฎะฮฺ (อาหาร)

รูปแบบในการอ้างอิงตัวบทอะดิษที่ท่านจะระบุผู้รายงานอะดิษไว้ในตอนท้ายหรือข้างหน้าของตัวบทอะดิษที่ท่านยกมาเป็นภาษาอาหรับและภาษามาลายูโดยท่านจะระบุสั้นๆ ในกรณีที่มีอะดิษมีรายงานในเศาะฮิฮอ์อัลบุคอรียฺ และเศาะฮิฮอ์มุสลิม หรือหนังสือเล่มหนึ่งเล่มใดในหกเล่ม นอกจากนี้มีอะดิษที่มีจำนวนมากที่ท่านไม่ได้อ้างอิงกล่าวคือท่านจะรายงานตัวบทอะดิษอย่างเดียวโดยไม่ได้กล่าวว่าใครเป็นผู้รายงานอะดิษ และบางอะดิษท่านจะนำแค่ท่อนหนึ่งของอะดิษเท่านั้น และมีอะดิษมากมายที่ท่านรายงานเป็นภาษามาลายูอย่างเดียวโดยไม่ได้อ้างตัวบทอะดิษที่เป็นภาษาอาหรับในหนังสือของท่าน

การเรียบเรียงและลำดับเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้รวบรวมเนื้อหาจากหนังสือฟิกฮอ์ต่างๆ ที่ยอมรับในมัชฮับอัชชาฟีอียฺ เช่น หนังสือ มินฮาญญ์ อุกุฎฎะฮฺบีน ของอิมามนะวะวีเย่เป็นต้น ส่วนสำนวนที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้ บางตอนผู้แต่งใช้สำนวนแปลศัพท์ตัวต่อตัวจากหนังสือฟิกฮอ์ที่เป็นภาษาอาหรับและพยายามยึดหลักตามไวยากรณ์ภาษาอาหรับ ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจยาก ในบางครั้งผู้แต่งก็ทับศัพท์ภาษาอาหรับโดยตรง หากผู้อ่านขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาอาหรับก็จะเป็นอุปสรรคในการเข้าใจเนื้อหาของหนังสือ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ศึกษาหนังสือเล่มนี้มักจะอาศัยการเรียนกับโต๊ะครู ผู้มีความรู้ตามสถาบันปอเนาะต่างๆ เพื่อไม่ให้เข้าใจเนื้อหาคลาดเคลื่อนจากความจริง

หนังสือสะบีลุลมุฮตะดีนตีพิมพ์ ที่โรงพิมพ์ " دار احياء الكتب العربية " مطبعة دار ฆุบะอะฮ์ ดารุ อัล-อิชยาฮ์ อัล-กุดูบ อัล-อารอปีเย ยะฮ์ โดย อีซา อัล-บาปีเย อัล-ฮะลาปีเย ที่ไคโร

ประเทศอียิปต์ และพิมพ์ที่ " مطبعة بن هلايبي : فطاني، تايلند " มัตบะอะฮ์ เป็น ฮะลาบีเย์ ฆะฎอนีเย์ ประเทศไทยได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้และเข้าเล่มปกแข็งอย่างดี ในการจัดพิมพ์จะรวมหนังสือทั้ง 2 เล่ม เป็นเล่มเดียว เล่มที่ 1 มีจำนวนหน้า 250 หน้า ส่วนเล่มที่ 2 มี 269 หน้า

ผลการวิจัยด้านแหล่งที่มาของฮะดีษในหนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน

จากผลการตัดריךญ์ตัวบทในหนังสือ สะบีลุล อัลมุฮตะดีน พบว่าแหล่งที่มาของตัวบทฮะดีษมาจากหนังสือหมวดต่างๆ ดังนี้

หมวดฮะดีษ ประกอบด้วยหนังสือชนิดต่างๆ เช่นหนังสืออัลญะมาอียะฮ์ หนังสืออัศเศาะฮะฮ์ หนังสืออัศสุนัน หนังสืออัลมะसानีด หนังสืออัลมะอาญิม หนังสืออัลมุสตัดเราะกะกาต หนังสือมุวัฎฎะอาต หนังสืออัลมุค็อนนะฟาต หนังสืออัลอัญญะฮ์ และหนังสือริฎาล อัลฮะดีษ นอกเหนือจากนี้ยังมีหนังสือหมวดอื่นๆ เช่น หมวดอะกัศษะฮ์ หรือ อุศูลุดดีน หมวดอัคลาฎ และอาดาบ หมวดฆะฎอิล อัลอะอุมาล หมวดอัตตารีค หมวดชะรียะฮ์ หรือ ฟิกฮฺ และหมวดทั่วไป เป็นต้น

ผลการวิจัยด้านสถานภาพของฮะดีษที่มีอยู่ในหนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน

จากผลการตัดריךญ์ฮะดีษในหนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน ทั้งหมด 277 ฮะดีษและมีจำนวนฮะดีษที่ซ้ำกันทั้งหมด 19 บท พบว่าสถานภาพของฮะดีษสามารถสรุปได้ดังนี้

พิจารณาด้านประเภทของฮะดีษ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่

1. ฮะดีษมักบูล คือฮะดีษที่มีคุณสมบัติครบทุกประการตามหลักอูลูม อัลฮะดีษมีจำนวนทั้งสิ้น 235 ฮะดีษ หรือ 84.84 %
2. ฮะดีษมัรดูต คือฮะดีษที่ขาดคุณสมบัติฮะดีษมักบูล มีสาเหตุมาจากความบกพร่องด้านกระบวนการรายงาน ความบกพร่องด้านความจำของผู้รายงานและด้านคุณธรรมของผู้รายงาน มีจำนวนทั้งสิ้น 42 ฮะดีษ หรือ 15.16 %

พิจารณาด้านระดับของฮะดีษ สามารถจำแนกออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่

1. ฮะดีษเศาะฮียะฮ์ มีจำนวนทั้งสิ้น 183 ฮะดีษ โดยแบ่งออกเป็นฮะดีษเศาะฮียะฮ์ ลิษาติเย์ 175 ฮะดีษ หรือ 63.18 และฮะดีษเศาะฮียะฮ์ ลิฆอยริเย์ 8 ฮะดีษ หรือ 2.89 %
2. ฮะดีษอะฮ์สัน มีจำนวนทั้งสิ้น 52 ฮะดีษ โดยแบ่งออกเป็นฮะดีษอะฮ์สัน ลิษาติเย์ 9 ฮะดีษ หรือ 3.25 % และฮะดีษอะฮ์สัน ลิฆอยริเย์ 43 ฮะดีษ หรือ 15.52 %
- ฮะดีษระดับที่ 1 และ 2 ฮะดีษที่มีคุณสมบัติครบทุกประการตามหลักอูลูม อัลฮะดีษ
3. ฮะดีษฆะฎอียะฮ์ มีจำนวนทั้งสิ้น 26 ฮะดีษ หรือ 9.39 %
4. ฮะดีษฆะฎอียะฮ์ฟุฎุดัน มีจำนวนทั้งสิ้น 9 ฮะดีษ หรือ 3.25 %
5. ฮะดีษฆะฎอียะฮ์ มีจำนวนทั้งสิ้น 5 ฮะดีษ หรือ 1.81 %

6. อดีษที่ไม่สามารถกำหนดมีจำนวนทั้งสิ้น 2 อดีษ หรือ 0.72 %

อดีษระดับที่ 3, 4 และ 5 มีสาเหตุจาก 3 ด้าน คือ

- 1) มีความบกพร่องด้านกระบวนการรายงาน
- 2) มีความบกพร่องด้านความจำของผู้รายงาน
- 3) มีความบกพร่องด้านคุณธรรม และขาดความน่าเชื่อถือของผู้รายงาน

ส่วนอดีษระดับที่ 6 เป็นอดีษที่ไม่พบการบันทึกสายรายงาน และสถานภาพของอดีษในสำนวนบันทึกโดยอิมามอดีษ จึงทำให้ไม่สามารถตัดสินได้

พิจารณาด้านข้อบัญญัติของการนำอดีษไปใช้เป็นหลักฐานสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. อดีษที่วาญิบนำไปใช้เป็นหลักฐานกับทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม มีจำนวนทั้งสิ้น 235 อดีษ หรือ 84.84 %

2. อดีษที่อนุญาตนำไปใช้เป็นหลักฐานกับบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม มีจำนวนทั้งสิ้น 26 อดีษ หรือ 9.39 %

3. อดีษที่ห้ามนำไปใช้เป็นหลักฐานกับทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม มีจำนวนทั้งสิ้น 14 อดีษ หรือ 5.05 %

4. อดีษที่ไม่สามารถกำหนด มีจำนวนทั้งสิ้น 2 อดีษ หรือ 0.72 %

ผู้วิจัยพบว่าสถานภาพของอดีษทั้งหมดนี้มีหลายระดับ มีทั้ง มาตรฐานสูง ได้แก่ หนังสือ อัลญะวามิอประกอบด้วยเศาะฮี้ฮอัลบุคอรีเศาะฮี้ฮมุสลิม มาตรฐานปานกลาง ได้แก่ หนังสือสุนันต่างๆ เช่น สุนันของอบูดาวูด สุนันอัตติรมิซีย์ สุนันอันนะสาอีย์ สุนันอิบนุมญาญฮฺ หนังสือมุสนัดของอิมามอะฮมัด หนังสือมุวัฏฏะฮฺของอิมามมาลิก หนังสือมุสนัดของอิมามอัชชาฟีอีย์ หนังสือสุนันอัลกุบรอของอัลบัยฮะกีญ์ หนังสือสุนันของ อัญญาอะบะรอไนยฺ หนังสือมุสตัดรอคของอัลฮากิม หนังสืออัลมะसानีดและหนังสืออัลมุคอนนะฟาตเป็นต้น และมาตรฐานต่ำ เช่น หนังสืออะมัล อัลยามัวะ อัลลัยละฮ์ของอิบนุ อัสสุนันียฺ เป็นต้น

คุณสมบัติของอดีษ นี้มีทั้งอดีษมักบูล และอดีษมัรดูต ส่วนระดับของ อดีษ มีทั้ง อดีษเศาะฮี้ฮ ลิขาคิตย และลิฆอยริย อดีษฮะสัน ลิขาคิตย และ ลิฆอยริย อดีษญะฮะอียฺ อดีษญะฮะอียฺ ญิตตัน อดีษเมาฎูอ และ อดีษที่ไม่สามารถกำหนด เป็นต้น

อภิปรายผล

1 ชัยคมุฮัมมัด อรัซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรียฺ เติบโตขึ้นมาในพระราชวังได้ถูกอบรมสั่งสอนด้วยวิชาความรู้จนเป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาดมีความพยายามหมั่นเพียรในการเรียนรู้ และมีจรรยา มารยาทที่ดีงามจึงเป็นสาเหตุทำให้ท่านได้ไปศึกษาต่อฮาดิฮอาระเบียทั้งหมด 35 ปีนับว่า

เป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากที่ท่านได้อยู่ภายใต้ร่มเงาของความรู้ และได้รับการศึกษาจากคณาจารย์ที่มีความคิดหลากหลายไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาฟิสิกส์ อะตอมและอะตอม และอะตอม จงทำให้ท่านเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านวิชาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอย่างกว้างขวางเกือบทุกแขนงวิชาทั้งในด้านอะตอม ฟิสิกส์ และอะตอมเป็นต้น จึงทำให้ท่านเหมาะสมที่จะเป็นอุละมาอ์ที่มีความน่าเชื่อถือในด้านความรู้ศาสนาอิสลามโดยเฉพาะในประเทศอินโดนีเซียและประเทศที่อยู่ในแถบโลกมลายู ท่านได้พยายามเขียนตำราเกี่ยวกับสามแขนงวิชาดังกล่าวด้วยเพื่อที่จะพัฒนาความรู้แก่โลกมลายู และด้วยเหตุนี้ท่านเป็นที่รู้จักในนามอุละมาอ์ที่มีความเชี่ยวชาญในสามแขนงวิชา (‘Ilmu tiga serangkai)

ท่านได้เขียนงานนิพนธ์ที่เกี่ยวกับอิสลามหลายเล่มด้วยกัน และงานนิพนธ์ที่โด่งดังที่สุดคือ หนังสือสะบีลุล อลุมุฮุดดีน ลี อัดตะฟีกุฮุฟี อัมรี อัดดีน ซึ่งเป็นงานนิพนธ์ที่แต่งขึ้นตามแนวทางของมัซฮับอิมามชาฟีอี ซึ่งเป็นหนังสืออ้างอิงของผู้รู้ นักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่อยู่ในโลกมลายูและถูกตีพิมพ์ในหลายเมืองหลายประเทศเช่น อียิปต์ อินโดนีเซีย และปัตตานี ประเทศไทย เป็นต้น

นอกจากท่านมีผลงานทางด้านนี้แล้ว เมื่อพิจารณาถึงการอบรมสั่งสอน ทายาทของท่านแล้วนับว่าท่านเป็นผู้ที่มีความสำเร็จในการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้มีการสืบทอดเจตมรรณของ ท่านซึ่งจะเห็นได้ว่าในจำนวนลูกของท่านสามสิบคนนั้นยี่สิบคนที่ได้ระบุชื่อว่ามีผลงานในด้านวิชาการ และที่ไม่ได้ระบุชื่อนั้นมีอีกหลายท่านนับว่าเกินกว่า 60% ในบรรดาทายาทของท่านที่เป็นอุละมาอ์ที่โด่งดังจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับฮะดีษที่กล่าวถึงอุละมาอ์คือ ((وَالْعُلَمَاءُ رُزُقُوا بِالْإِيمَانِ))¹ มีความว่า “และแท้จริงบรรดาอุละมาอ์คือทายาทผู้รับมรดกจากบรรดานะบี ﷺ ” และมีน้อยมากในบรรดาโต๊ะครูที่มีความสำเร็จถึงระดับนี้ นี่เป็นเพราะบะรอกัต (ศิริมลล) ดุอาของพ่อแม่ที่มีต่อลูกหลาน

2 สถานะของหนังสือสะบีลุล อลุมุฮุดดีน นับว่าเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่า ที่ได้รับการยอมรับจากบรรดาอุละมาอ์ในโลกมลายูอินโดนีเซีย และภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เป็นอย่างดี ที่นักวิชาการมุสลิมใช้ในการอ้างอิงและใช้ในการเรียนการสอน โดยเฉพาะชาวมลายูที่อยู่ในเขตฮะรอหมักกะฮ์ และตามโรงเรียนปอเนาะในอินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทยแลนด์ บรูไน สิงคโปร์ กัมพูชา เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และพม่า เป็นต้น หนังสือนี้มีการพิมพ์จำหน่ายจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะมาจากสาเหตุบางประการคือ ความบริสุทธิ์ใจของ ชัยคัมฮัมมัด อรชัด เบ็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย ใน การรวบรวมและเรียบเรียงหนังสือ สะบีลุล อลุมุฮุดดีน สอดคล้องกับฮะดีษของท่าน นะบีฮัมมัด ที่ชี้แนะถึงบทบาทสำคัญของการเนยตที่บริสุทธิ์ในการปฏิบัติกิจการงานที่ถูกต้องตามหลักศาสนา อิสลามจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

¹ อะบูดาวูด (Abū Dāwūd, n.d. : 3641) ฮะดีษ เคาฮ์ฮีย

รูปแบบในการอ้างอิง อัลกุรอานท่านไม่ได้ระบุอายุตและสุเราะฮ์ ส่วนการเรียบเรียงและลำดับเนื้อหาท่านจะเริ่มด้วยบัสมะละฮ์ ฮัมดะละฮ์ เศาะละวาตและสะลามแก่ท่านเราะซูลลอฮ์ ﷺ ครอบครัวของท่าน เศาะฮะบะฮ์ของท่าน และผู้ที่ตามแนวทางของท่านทั้งหลาย ที่มาหลังจากนั้นจะชี้ให้เห็นว่าการเริ่มด้วยสำนวนดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมของการนิพนธ์หนังสือของบรรดาอุละมาอ์ในโลกมลายู เช่น ซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ เป็นต้น และด้วยเนื้อหาที่มาจาก หนังสือฟิกฮ์ ของมัซฮับ อัจชาฟีฮ์ ที่ผู้แต่งได้รวบรวมนั้น จึงกลายเป็นวิชาฟิกฮ์ ที่อุละมาอ์และนักวิชาการในโลกมลายูยอมรับว่าเป็นหนังสือที่อยู่ในมัซฮับ อัจชาฟีฮ์

การพิมพ์เผยแพร่ของหนังสือ เล่มนี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการของสังคมมุสลิมที่สามารถอ่านภาษามลายู-ญาวีต่อหนังสือเล่มนี้ตั้งนั้นการตีพิมพ์ไม่ได้พิมพ์เฉพาะในประเทศอินโดนีเซียเพียงอย่างเดียว แต่ถูกตีพิมพ์ในหลายเมืองหลายประเทศด้วยกันเช่น อียิปต์ และพะฎอนีย์ เป็นต้น

3. มาตรฐานแหล่งที่มาของฮะดีษในหนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน

บรรดาฮะดีษในหนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน ได้อ้างฮะดีษในรูปแบบของอ็ชชุฮะดีษ มิได้อ้างฮะดีษในรูปแบบของตัจรีญฮะดีษ การอ้างฮะดีษในแนวนนี้เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาของบรรดาอุละมาอ์มุสลิมส่วนใหญ่ และการอ้าง ฮะดีษ นั้นแบบไม่ เสถียร เช่นบางครั้ง การอ้างอิงตัวบทฮะดีษอย่างสมบูรณ์ ส่วนการอ้างชื่อของอุละมาอ์ส่วนใหญ่แล้วท่านจะเอาออก อะลีฟ ลาม มะอริฟะฮ์ เช่น คำว่า อัจชาฟีฮ์ ท่านจะเขียนว่า ซาฟีฮ์ อัลบุกอริย์ ท่านจะเขียนว่า บุกอริย์ อัลฮากิม ท่านจะเขียนว่า ฮากิม และมีการผิดพลาดในการคัดลอกเป็นต้น

หนังสือฮะดีษเหล่านี้มักจะถูกวิพากษ์จากอุละมาอ์ฮะดีษเมื่อมีการนำฮะดีษไปอ้างอิง เนื่องจากมีสองสาเหตุหลักๆ ได้แก่ เงื่อนไขของการคัดเลือกฮะดีษของแต่ละท่านไม่สอดคล้องกับสถานภาพของฮะดีษที่ปรากฏ และความรอบคอบของอิมามแต่ละท่านในการกลั่นกรองฮะดีษยังไม่ละเอียดพอ สอดคล้องกับอิลาฮิฟศิ อับนุ ฮัจญ์ อัลอัสเกาะลานีย์ (Ibn Hajr al-‘Asqalāniy, 1999 : 2/189) ที่ได้อธิบายตอนหนึ่งโดยกล่าวว่า “ในบรรดาหนังสือฮะดีษที่นอกจากหนังสือกุฎบ ดิสอะฮ์ หรือลิตตะฮ์จำเป็น จะต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างถี่ถ้วน” เช่นเดียวกับอัลฮาฟิซ อัษษะฮะบียี (al-Dhahabiy, n.d. : 1/89-90) และอัลฮาฟิซอัลอิรอกียี (al-‘Irāqiy, 1987 : 1/68-67)

4. การยอมรับ ฮะดีษในหนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน นับว่าบรรดาฮะดีษใน หนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน ของชัยคัมฮัมมัด อรัซัด เบ็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีร์ ทั้ง 277 ฮะดีษ พบว่ามีฮะดีษมักบูลทั้งหมด 235 ฮะดีษ หรือ 84.84 % ซึ่งแสดงถึงน้ำหนักของเนื้อหา หนังสือสะบีลุล อัลมุฮตะดีน มากกว่าฮะดีษมัรดูตที่มีจำนวน 42 ฮะดีษ หรือ 15.16 % โดยพิจารณาความบกพร่องที่เป็นสาเหตุของความ มัรดูตของฮะดีษ มิใช่มาจากสาเหตุเดียวกัน ความน่าเชื่อถือหรือความบกพร่องนั้น มิใช่พิจารณาตัวบทฮะดีษหรือมะตันของฮะดีษ แต่พิจารณาเฉพาะสายรายงานและสถานะของผู้รายงาน กล่าวคือ กระบวนการรายงาน ความจำของผู้รายงาน และคุณธรรมของผู้รายงานแต่ละคน

5. ฐานะ หนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน พบว่ามีจุดเด่น และความพิเศษ ของหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีนเป็นหนังสือเกี่ยวกับบทบัญญัติด้านการกัศและอิบาดะฮ์ที่เกือบสมบูรณ์ เป็นหนังสือฟิกฮ์ที่มีหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ผู้แต่งมีความพิถีพิถันละเอียดอ่อนในการแปลเอกสารจากหนังสือฟิกฮ์ที่เป็นภาษาอาหรับโดยยึดหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับเป็นหลัก เป็นหนังสือที่ใช้ทำการเรียนการสอนในสถาบันสอนอย่างแพร่หลายนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ได้วินิจฉัยปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักของมัซฮับ อัชชะฟาอี๊ยะ เป็นหนังสือที่ผู้แต่งได้ระบุนับเดือนปีที่เริ่มแต่งและปีที่แต่งเสร็จ และเป็นหนังสือที่อุละมาอ์¹ ได้ยกย่องว่าเป็นหนังสือที่ยอดเยี่ยมมีค่ามากเป็นพิเศษ

โครงสร้างของหนังสือสอดคล้องกับโครงสร้างหนังสือในหมวดเดียวกันที่เรียบเรียงโดยอุละมาอ์สมัยก่อนและสมัยหลัง เช่นหนังสือ อัลมุฮัซซับ ฟิ ฟิกฮ อัลอิมาม อัชชะฟาอี๊ยะ ของอัชชีรอซียี หนังสือ มินฮาญญ์ อัลกุฎลียีน ของ อิมามนะวะวี๊ยะ หนังสือ ตุซพะฮ์ อัลมุฮตะดาญญ์ ของชัยคอะฮมัด เบ็น อะญ์ญ์อัลฮัยษะมี๊ยะ หนังสืออนิฮายะฮ์ อัลมุฮตะดาญญ์ ของชัยคอรรอมลี หนังสือ อัลอิฎนาอ ของชัยคเคาะฎี๊ยะ ชัรบี๊ยะ เป็นต้น

จุดด้อยของหนังสือเล่มนี้คือ การอ้างอิงตัวบทหะดีษหรืออะฮ์ดีษในหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่จะไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน มีหะดีษที่ไม่อนุญาตนำไปใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามกับทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามถึงแม้ว่ามีน้อยก็ตาม และการใช้สำนวนการรายงานการอ้างหะดีษนั้นแบบไม่เสถียรเช่นบางครั้งการอ้างอิงตัวบท หะดีษอย่างสมบูรณ์ บางครั้งการอ้างอิงส่วนหนึ่งของตัวบทหะดีษ บางครั้ง ขึ้นต้นการอ้างอิงด้วยการระบุผู้บันทึกหะดีษ และบางครั้งใช้กับผู้รายงานหะดีษในช่วงต้นของสายรายงานที่รายงานหะดีษมาจากท่านนะบีมุฮัมมัด ﷺ โดยมีได้แยกระหว่างสำนวนที่ใช้กับผู้บันทึกและผู้รายงาน การคัดลอกหะดีษนั้น มีหลายหะดีษที่ผู้แต่งผิดพลาดในการคัดลอก ซึ่งไม่ตรงกับตัวบทหะดีษที่ปรากฏอยู่ในหนังสือหะดีษต่างๆ และบ่อยครั้งที่ท่านคัดลอกหะดีษในหนังสือหะดีษไม่ถูกต้อง บางครั้งท่านมีการสลับเปลี่ยน ก่อน หลัง คำ ที่อยู่ในตัวบทหะดีษ เป็นต้น และหนังสือเล่มนี้ บางคำมีการทับศัพท์เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งผู้อ่านจะต้องมีความรู้ด้านภาษาอาหรับพอสมควร

ผู้วิจัยเห็นว่า การมีหะดีษที่ไม่อนุญาตนำไปใช้เป็นหลักฐานเป็นเรื่องปกติของการแต่งหนังสือในแนวนี้ ทั้งนี้สังเกตได้จากผลงานของอุละมาอ์ส่วนใหญ่ที่แต่งหนังสือเกี่ยวกับฟิกฮ์ อัลอิบาดะฮ์ โดยเฉพาะ ตามแนวทางมัซฮับอิมามอัชชะฟาอี๊ยะ สำหรับรูปแบบในการอ้างอิงหรือวิธีการนำเสนอ นั้น เห็นได้ชัดว่าจะมี การอธิบายหัวข้อต่างๆ ของแต่ละหัวข้อ โดยหยิบยกหลักฐาน

¹ เช่นคำกล่าวยกย่องของชัยคอะฮมัด อัล-พะฎอนียี๊ยะและคำยกย่องของชัยคอรอจี๊ยะ ซุฟรอนอัล-มะสะวี๊ยะที่ได้ตรวจทานโดยอิลยาซ ยะอูบ อัล-อัชชะรี๊ยะที่ท้ายบทของหนังสือสะบีลอัลมุฮตะดีน ของชัยคัมหมัดออร์ซัด อัลบันญะรี๊ยะ (Muhammad' Arsyad al-Banjariy,n.d.:2/268-269)

จากอัลกุรอาน ตัวบทฮะดีษ และทัศนะของอุละมาอ์ มาประกอบการอธิบายเพื่อเพิ่มคุณค่าและน้ำหนักของหนังสือให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และการอ้างตัวบทฮะดีษนั้นจะอ้างฮะดีษเดียวกันหมด อาจเพิ่มหรือลดไม่มากนัก เช่นในหนังสือฟิกฮฺ ของ อิมามนะวะ ะวียฺ และ ชัยคฺเคาะฎิบฺ ชัรบีญีย์ เป็นต้น ผลการตัดทอนในหนังสืออะบิลุ อัลมุฮตะดีน ฮะดีษที่อยู่ในระดับฮะดีษฎะอ์ฮะมี 9.39 % ฮะดีษฎะอ์ฮะมี 3.25 % ฮะดีษเมาฎูอฺ มี 1.81 % ส่วนฮะดีษมักบุลุมมี 84.84 % ซึ่งจำนวนเหล่านี้ มีอาจลดมาตรฐานของหนังสือประเภทนี้ได้

ด้วยกับการตัดทอนฮะดีษในหนังสืออะบิลุ อัลมุฮตะดีน จะสามารถปิดช่องว่างจุดอ่อนในเรื่องของการอ้างอิงฮะดีษ ทั้งยังสามารถเลือกฮะดีษนำไปใช้เป็นหลักฐานได้ถูกต้องตามหลักอุลุม อัลฮะดีษ โดยการนำฮะดีษที่อนุญาตไปใช้เป็นหลักฐานเท่านั้นและละเว้นจากฮะดีษต่างๆ ที่ไม่อนุญาตนำไปใช้เป็นหลักฐานโดยเด็ดขาด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. การนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่ได้มาจากการวิจัยในครั้งนี้ ควรนำไปดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ดังต่อไปนี้

1.1 นำผลการวิจัยออกเผยแพร่ โดยนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาตัดทอนฮะดีษ และวิชาที่เกี่ยวข้อง ในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้นิสิต นักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้ถึงความแตกต่างของระดับและสถานภาพของฮะดีษที่อยู่ในหนังสือฟิกฮฺ อิบาตะฮ์ ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาสามารถแยกแยะระหว่างฮะดีษที่อนุญาตนำไปใช้เป็นหลักฐานและฮะดีษที่ไม่อนุญาตนำไปใช้เป็นหลักฐาน

1.2 นำผลการวิจัยออกเผยแพร่ โดยนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนใน สังคมมุสลิมเช่นตามปอเนาะและมัสยิดต่างๆ เพื่อให้ประชาชาติมุสลิมได้ศึกษาเรียนรู้ถึงความแตกต่างของระดับและสถานภาพของฮะดีษที่อยู่ในหนังสือฟิกฮฺ อิบาตะฮ์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถแยกแยะระหว่างฮะดีษที่อนุญาตนำไปใช้เป็นหลักฐานและฮะดีษที่ไม่อนุญาตนำไปใช้เป็นหลักฐาน

1.3 จากผลการวิจัยทำให้ทราบถึงระดับและสถานภาพของฮะดีษที่ ปรากฏในหนังสืออะบิลุ อัลมุฮตะดีน ดังนั้นจึงเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับตัดทอนฮะดีษ ระดับและสถานภาพของฮะดีษ ซึ่งสามารถเอาเป็นตัวอย่างในการนำรูปแบบการตัดทอนฮะดีษไปใช้

1.4 ควรให้ความสำคัญกับฮะดีษที่มีมาตรฐาน และได้รับการยอมรับจากอุละมาอ์เท่านั้น และไม่ควรถือฮะดีษที่ไม่มีมาตรฐานเพื่อนำมาใช้หรือเผยแพร่ พร้อมด้วยปลูกกระแสให้

เกิดความสนใจอะดิษ ทั้งสองด้านคือ ด้านสถานภาพของอะดิษ และด้านความหมายและการนำไปใช้ และควรมีการศึกษาวิจัยด้วยตัวบทอะดิษในหนังสือต่างๆ ในรูปแบบตำริจญ์โดยเฉพาะหนังสือที่ใช้เรียน และหนังสือที่นักวิชาการนิยมนำไปใช้อ้างอิง หรือใช้ในการบรรยายสั่งสอนบุคคลทั่วไป

2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเรื่อง ตำริจญ์อะดิษที่ปรากฏในหนังสือสะบีลุล อัมมูฮาดิฮ์ โดยทำการตำริจญ์อะดิษที่ถูกถอดความเป็นภาษามลายูโดยไม่มีตัวบทที่เป็นภาษาอาหรับ

2.2 ควรทำการตำริจญ์อะดิษที่ปรากฏในหนังสือเล่มอื่นๆ ของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด อัลบันญะรีย์และอุละมาอ์มลายูมุสลิมท่านอื่นๆ

2.3 ควรศึกษาเรื่อง บทบาทของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด เป็น อับดุลลอฮ์อัลบันญะรีย์ ในการแต่งหนังสือภาษามลายูอักษรญาวิและวิธีการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในโลกมาลายู

บรรณานุกรม

หนังสือ

- al-‘Ābid, ‘Abd al-Ṣamad bin Bakr. 2001. **Al-madkhal Ilā Takhrīj al-Ḥadīth.** (المدخل إلى تخريج الأحاديث). Madīnah Munawwarah : Dār al-Buhkārīy.
- A.J. Wensinck, et al. 1936. **al-Mu‘jam al-Mufahras li alfāz al-Ḥadīth al-Nabawīy.** (المعجم المفهرس لألفاظ الحديث النبوي). Leiden : E.J. Brill.
- al-Albānīy, Muḥammad Nāsir al-Dīn. 2000. **Ṣaḥīḥ al-Targhīb wa al-Tarhīb.** (صحیح الترغيب والترهيب). al-Riyād : Maktab al-Ma‘ārif.
- al-Asqalānīy, Aḥmad bin Aliy bin Ḥajr. 1986. **Taqrīb al-Tahdhīb.** (تقريب التهذيب). Beirut : Dār al-Bashā’ir al-Islāmiyyah.
- al-Banjārīy, Muḥammad ‘Arsyad bin ‘Abdullāh. n.d. **Sabīl al-Muhtadīn li al-Tafaquh fī amr al-Dīn** (سبيل المهتدين للتفقه في أمر الدين). Patāni: Matba’ah bin Halābīy.
- al-Bukhārīy, Muḥammad bin Ismā‘īl. 1422. **Ṣaḥīḥ al-Bukhārīy** (صحیح البخاري). Taḥqīq : Muḥammad Zuhīr bin Nāsirunnāsir. Dār Tuq al-Najāḥ.
- Abū Dawūd, Sulaimān bin al-Ash‘ath al-Sajastāniy. n.d. **Sunan Abī Dāwūd** (سنن أبي داود). Taḥqīq : Muḥammad Mahyuddīn . Beirut : al-Maktabat al-‘Aṣriyyah.
- al-Dhahabīy, Muḥammad bin Aḥmad bin Uthmān. 1985. **Sir A‘lām al-Nubalā’** (سير أعلام النبلاء). Muassasah al-Risālah.

- al-‘Irāqīy, Zain al-Dīn Abd al-Raḥīm Ibn al-Ḥusain. 1984. **al-Taḡyīd wa al-Idāh sharh Muḡaddimah Ibn al-Ṣalāh** (التقييد والإيضاح شرح مقدمة ابن الصلاح). Beirut: Dār al-Ḥadīth.
- al-Khair Abādīy, Muḡammad Abū laith. 1999. **Takhrīj al-Ḥadīth Nash-’atuh wa Manhajiyyatuh** (تخریج الحديث نشأته ومنهجيته). Selangor : Dār al-Shākīr.
- Muslim bin al-Ḥajjāj. 1995. **Ṣaḡīḡ Muslim** (صحیح مسلم). Taḡqīq : Muḡammad Fu’ād Abd al-Bāqiy. al-Riyāḡ : Dār ‘Ālam al-Kutub.
- _____, 1996. **Ṣaḡīḡ Muslim** (صحیح مسلم). Riyāḡ : Dār ‘Ālam al-Kutub.
- al-Sakhāwīy, Shams al-Dīn. n.d. **Fath al-Mughīth Sharh al-Fiyyah al-Ḥadīth** (فتح المغیث شرح ألفیه الحديث) (فتح المغیث شرح ألفیه الحديث). Madīnah al-Munawwarah : al-Maktabah al-Salāfiyah.
- al-Shāfi‘iy, Abū Abdullāh Muḡammad bin Idrīs bin al-Abbās bin Uthmān bin Shāfi‘ bin Abd al-Muṭṭalib bin Abd al-Manāf al-Muṭṭalibiy al-Qurashiy al-Makkiy. 2001. **al-Um** (الأُم). al-Manṣūrah : Dār al-Wafā’
- al-Zaila‘īy, Abdullāh bin Yūsuf. 1997. **Naṣb al-Rāyah li Aḡadīth al-Hidāyah** (نصب الراية لأحاديث الهداية). Beirut : Mu’assasat al-Rayyān.

เอกสาร

- Sakat and Abd Azīz, 2001. **Tinjaun Perlaksanaan Ḥadīth dalam beberapa karya terjemahan Shaykh Dāwūd al-Fatani. In seminar Nadwah Ulama’ Nusataral**. Pattani : Prince of Songkla University.

วิทยานิพนธ์

- ญีฮาด มุฮัมหมัด บุงาตันหยง. 1988. “ศึกษาตีครีจญ์หะดีษเล่มที่3 จากหนังสือขอยาตุลมัคซอด ฟี ซาว่าอ์ดีล มุสนัด ของอัลฮาฟิซ นูรุดดีน อัลฮัยษามิ” .วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาอัลกีตาบและอัสสุนนะฮฺ คณะอัดตะอะวะฮฺและอูศูลุดดีน มหาวิทยาลัยอุมมุลกุรออ เมืองมักกะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

เว็บไซต์และโปรแกรมสำเร็จรูป

http://ms.wikipedia.org/wiki/สืบค้นเมื่อ_5/2/2557

โปรแกรมมักตะบะฮ์ อัลฮามีละฮ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล นายอับดุลรอฮ์มาน จะปะกียา

รหัสนักศึกษา 5520430011

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
1. ศิลปศาสตรบัณฑิต (BA) คณะหะดีษและอิสลามศึกษา	มหาวิทยาลัยอิสลามมาดีนะห์ ซาอุดีอาระเบีย	พ.ศ. 2536
2. ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการสอนอิสลามศึกษา ประเทศไทย	มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา	พ.ศ. 2546
3. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (MA) คณะอิสลามศึกษา สาขาวิชาอรรถศาสตร์	มหาวิทยาลัยมาลายา มาเลเซีย	พ.ศ. 2547

ทุนการศึกษา

ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

อาจารย์ประจำสาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

- 1- อับดุลรอฮ์มาน จะปะกียา อับดุลเลาะ การ์รีนา “ ศึกษาชีวประวัติ และผลงานนิพนธ์ ของชัยคุ
มุฮัมหมัดอ์รซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบัน ญะรีย ” การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 3 วันที่
14 สิงหาคม 2557 มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
- 2- อับดุลรอฮ์มาน จะปะกียา อับดุลเลาะ การ์รีนา
“ SYEIKH MUHAMMAD 'ARSHAD BIN ABDULLAH AL-BANJARIY DAN
SUMBANGANNYA DALAM PENULISAN KITAB JAWI ”
“ ชัยคุมุฮัมหมัดอ์รซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบัน ญะรีย บทบาทและผลงานในการนิพนธ์ที่ตาม
ญาวี (หนังสือที่เป็นภาษามลายูด้วยตัวเขียนอักษรญาวี)” Icon Imad IV International
Conference on Islam in Malay Word IV 19-21
September 2014.
Islam& Ketamadunan Melayu Sumbangan ke Arah Kemajuan Sejahter.

- 3- อับดุลรอฮ์มาน จะปะกียา อับดุลเลาะ การีนานา “ การศึกษาแนวคิด วะสะฎียะห์ ของชัยคฺ มุฮัมหมัดอัรซัด อัลบันจารีย์ ในหนังสือสาบีลุล อิลมุฮตะดีน กรณีสึกษาการบริโภคนและสิ่งที บริโภค” การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 5 วันที่ 12-14 กันยายน 2558 วิทยาลัยอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 4- อับดุลรอฮ์มาน จะปะกียา อับดุลเลาะ การีนานา “ ตัครีจญ์ตัวบทหะดีษ อัลญะฮะฮะเราะฮ์ (บท ว่าด้วยความสะอาด) ในหนังสือสาบีลุล อิลมุฮตะดีน ของชัยคฺมุฮัมหมัดอัรซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์” การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 3 วันที่ 1 6 พฤษภาคม 255 9 มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
- 5- อับดุลรอฮ์มาน จะปะกียา อับดุลเลาะ การีนานา “ ตัครีจญ์ตัวบทหะดีษ ในหนังสือสาบีลุล อิลมุฮตะดีน เล่ม 1 ของชัยคฺมุฮัมหมัดอัรซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์” (รอตตีพิมพ์ลงในวารสารอัล-นุร มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ในฉบับ ที่ 22 ปีที่ 12 ประจำเดือน มกราคม ถึง มิถุนายน 2560)
- 6- อับดุลรอฮ์มาน จะปะกียา อับดุลเลาะ การีนานา “ การศึกษาวิเคราะห์หนังสือสะบีลุลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุญ ฟิ อัมริดดีน ของชัยคฺ มุฮัมหมัดอัรซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์” (รอตตีพิมพ์ลงในวารสารอัล-นุร มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ในฉบับ ที่ 23 ปีที่ 12 ประจำเดือน กรกฎาคม ถึง เดือน ธันวาคม 2560)